

Javaslat

az „Magyar pásztor- és vadászkutyafajták”

Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez

Készítette:

Hungária Komondor Klub
Magyar Kuvasz Fajtagondozó Egyesület
Magyar Puli Klub
Magyar Pumi Klub
Magyarországi Erdélyi Kopó Klub
Magyar Vizsla Klub Egyesület
Magyarországi Drótszőrű Magyar vizsla Tenyésztők Egyesülete
Magyar Ír FarkasAgár Egyesület

Összeállította:

Berényi-Kozma Katalin

.....
Budapest, 2016. szeptember 21.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületeinek Szövetsége

Az alábbi szervezetek megbízásából:

- Hungária Komondor Klub
- Magyar Kuvasz Fajtagondozó Egyesület
- Magyar Puli Klub
- Magyar Pumi Klub
- Magyarországi Erdélyi Kopó Klub
- Magyar Vizsla Klub Egyesület
- Magyarországi Drótszőrű Magyar vizsla Tenyésztők Egyesülete
- Magyar Ír FarkasAgár Egyesület

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: **Berényi-Kozma Katalin**

Levelezési cím: **1152 Budapest, Rádda Barnen utca 40.**

Telefonszám: **20/9611536**

E-mail cím: **berenyi.k.katalin@gmail.com**

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Magyar pásztor- és vadászkutyafajták

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☒ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti értéket tartalmazó értéktár megnevezése

Magyar Értéktár

4. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

Komondor

A komondor szó, mint magyar pásztorkutyafajtát jelölő leírt nyelvemlék, először, 1544-ben Kákonyi Péter Astiagis király történetében fordul elő.

„Pásztor nézi vala, gyermekét szoptatja
Egy fias *kamondor* és körül forogja
Vadak, madaraktól igen oltalmazza,
És melegségével gyermeket táplálja

Onnat a gyermeket pásztor el-felvevé
Váras felé pásztor ütöt vinni kezdé,
A komondor addig ugatva követé
Míg házacskájába pásztor el-bevivé."

Az 1600-as évek nyelvemlékei alapján nemcsak a komondor neve, de foglalkozása is körülrajzolódik. 1673-ban írja Comenius Ámos: „*Komondoroc* oerzic a csordát.”

Más a szöges örvös komondorról beszél. *Pethe Ferenc* Természethistória és mesterségtudomány c. könyvében pedig a kutyák között egyenesen „Vezérnek” teszi meg, amely nevet megjelenésével érdemli ki.

Igen nehéz eldönteni a szó eredetét, de az tény, hogy a komondor a magyar nyelvemlékek alapján is a legrégebbi idők óta a csorda, a pásztor mellett őrző-védő szolgálatot teljesített.

Akad olyan nyelvész, amelyik e nevet török-besenyő jövevényszóként kezeli. Találhatunk nyelvészt, aki török szónak, mást, aki latin, olasz, francia eredetűnek véli.

A nyáj mellett őrző-védő szolgálatot teljesítő, nagy testű, gubancos szőrű pásztorebünket az idők folyamán leírták még gubancos magyar juhász-kutyának, selyemszőrű farkasebnek, pusztai komondornak, lomposszőrű komondornak, bagolyszemű komondornak s legtöbbször csak komondornak. Bár e szó eredetét többféleképpen magyarázzák, minden kinológus egyetért abban, hogy a komondor a népvándorlásokkor elődeinkkel együtt került a Kárpát-medencébe. Az ősmagyarok gulyáinak, méneseinek őrzésében az oroszországi rész a komondornak jutott, mert megjelenése félelmet keltő, bátorsága példászerű, küzdőképessége rendíthetetlen. E tulajdonságokban felveszi a versenyt bármelyik kultúrfajtajával.

A komondor ősi formájától 1815-ben *Pethe Ferenc* Természethistória és mesterségtudomány c. művében maradt reánk rajz. Ez nemcsak a komondor alkatáról, testtájairól, de vérmérsékletéről, szervezeti szilárdságáról is jó felvilágosítást nyújt. Olyan komondort ábrázol, amely ma is tenyésztendő cél lehet. Az

Komondor ősi alakja. (Pethe Ferenc.)

összes magyar kutyafajták közül ez az, amelyik a legrégebbi időkben is kitenyésztett formát mutatott, és amelyik az idők folyamán a legkevesebb változáson ment át, jellege, formája évezreddel ezelőtt ugyanazt a formát mutatta, mint ma.

Mi hozta létre a komondort, milyen körülmények között és milyen céllal? - kérdezhetjük. Kialakítója a pásztorok célszerű tenyésztőtevékenységén kívül az ázsiai és európai füves puszták klimatikus és földrajzi adottságai voltak.

A védelem munkáját vakon teljesítő pásztorebnek túrnie kellett a kontinentális klíma szélsőségeit: a forró nyári napok sokszor 30°C fölötti melegét ugyanúgy, mint a zord telek -30-44°C-os szeles dermesztő hidegét. A klíma zordsága ellen védelmet az enyhet adó szárnyék, de legtöbbször csak saját szörköntöse nyújtott. A jó hőszigetelő bunda nyáron hűvöset, télen meleget tartott. Biztos, hogy a komondor hasznát vette hosszú, tömött szőrének a farkasharapás ellen is. E többoldalú, de egy irányban ható kíváncsi eredőjeképpen alakult ki a komondor abban a formában, amilyennek ma ismerjük.

Ezt az ősi kutyafajtát csaknem változatlan formában tenyésztjük azóta, amióta a nyájak mellett kialakult.

A rekonstruált nomád pásztorkodásról tudjuk, hogy a közösség vagyona, értéke a nyáj, az állat volt. Ezt kellett mindenképpen és mindenkivel szemben megvédeni. Ellenség pedig bőven akadt, mert a vadállatok húsán kívül táplálékot főleg a tenyésztett állatok jelentett csak; ezt minden és mindenki meg akarta szerezni. A nyájak védelmét mind nappal, mind éjjel úgy kellett ellátni, hogy azokban kár ne essék. A komondor a nyáj körül helyezkedett el, s vártáján keresztül eleven lény nem közelíthette meg a nyáját. Minden mozgó idegenre támadt. Nyugalmi helyzetéből egy pillanat alatt ugrott az idegenre. Hatalmas fogzatának harapása halálos volt, vagy legalábbis csont törött.

A komondor, mint hűséges társ évezreden át segítette a magyar pásztoroknak. Érthető, hogy a pásztor megbecsülte, s fajtatisztán tenyésztette.

Némely régi emlék arra enged következtetni, hogy a pásztor tavasszal és főleg kölykezés után a nagy koloncokat lenyírta a komondorról. Ez a tette sok tévedésre és helytelen következtetésre adott alkalmat. A lenyírt komondort a felületes és féltő szemlélő könnyen összetéveszthette a kuvasszal. A két fajtát összekeverték emlékekben, szóban, írásban.

Volt, aki a kettő keresztezéséről beszélt. Az viszont még napjainkban is megfejthetetlen kérdés, hogy miképpen tagolódott a két fajta, más-más munkaterületük volt-e, vagy éppen csak a földrajzi határok választották el őket. Sok titok lappang még a múlt körül, de az tény, hogy a pásztorok fajtatisztán tenyésztették mind a komondort, mind a kuvaszt. A jelenlegi és a századforduló komondorai között a legnagyobb változást a testnagyság jelentette. Ez pedig a tartásra vezethető vissza. Ezen kívül a komondor a múltban és a jelenben is igen nagy egyöntetűséget mutatott. Tenyésztését a forma vagy a teljesítmény alapján nem lehet korszakokra osztani. Mégis bizonyos modern törekvések magyarázatát szeretnénk adni a következőkben.

A pásztorkodó életmód a komondortól teljesítményt, teljes védelmet követelt. A formával csak annyiban törődött, amennyiben az előmozdította a teljesítményt.

Az 1910-1930-as éveket vehetjük határmezsgyének. Ezt megelőzően az ősi tenyésztőtörekvés vezette a tenyésztést. Ezután azonban már egyéb kultúrhatások is érvényesültek. A későbbiekben bőven lesz szó róla, hogy az említett időben a komondor fő haszonvétele, alkalmaztatási területe változott meg. S ezután a kinológiai tudomány, a szépérzék kezdte formálni a komondort.

A múlt lompos szőrzete egyre „nehezebben elviselhető lett”, már tudniillik az ember számára. A tenyésztésben előtérbe kerültek a könnyebben tisztántartható egyedek. Előnyhöz jutnak azok, amelyek szebb szörköntöst mutatnak. A lompos szőrzetet így lassan kezdi felváltani az aprónemezes, sőt zsinóros is.

A fehér szín annyiban érdekelte csak a pászort, hogy éjszaka is jól kivehető legyen. Az új törekvés határozottan a fehér szín elérése.

A bőrpigment, a pigmentáltság mélysége csak annyiban keltette fel a pásztor érdeklődését, hogy a sötét pigmentű bőrfelület ellenállóbb. Ma pedig a sötét pigment a fajtajelleg egy része, és szigorú megítélés alá esik.

A pásztorok megőrizték részünkre a komondort mindaddig, amíg ősi foglalkozásuk fel nem számolódott. A XIX. században a kuvasszal együtt a komondor is fölösleges lett a nyáj mellett. A kulturált állattenyésztés felszámolta a nyáj ellenségeit is. A komondorállomány

nagymértékben megfogyatkozott.

Pápai Páriz (1767), majd *Pethe* (1815) külön-külön leírja a két őrző-védő pásztorkutyánkat. Az 1840-beli *F. Treitschke*-féle leírást fogadhatjuk el elsőnek, amely a fajta jellemzőit rögzítette. Ezt követte *Lónyai* 1901-es, *Buzzi* 1907-es, *Monostori* 1909-es, majd *Raitsits* 1921-es leírása.

Lompos.

Az Alföldön készült felvétel alapján készült rajz.
Buzzi nyomán.

A komondor ideális típusa Buzzi leírása alapján

Magyar pásztorkutyafajtáink kedvelői közül a komondortenyésztők szervezkedtek leghamarabb sportegyesületbe, és 1924-ben megalakították a „Komondor Egyletet”.

Azóta több mintaleírás készült a komondorról. A legtartósabban volt érvényben az 1935-ös *Anghi*-féle mintaleírás. 1935 elejére törzskönyvezve volt „A Magyar Kutyák Törzskönyvébe ” 1700 kuvasz, 992 puli, 293 pumi, 972 komondor. Az arány azt mutatja, hogy ekkor még a kuvasz után a törzskönyvezett puli és a komondor egyformán elterjedt volt. A jelenleg érvényben lévő standard elődje 1960-ban készült, amelyet az FCI No.53/b szám alatt ismert el. Ehhez részletes mintaleírást 1966-ban készítettek. (dr.Ócsag Imre nyomán, 1987)

A napjainkban érvényes standard és annak részletes magyarázata, a Hungária Komondor Klub Tenyésztési Tanácsa által 2005. május 15-én, Szilvássváradon készült és került az FCI elé terjesztve elfogadásra.

Kuvasz

A Magyar Kuvasz Fajtagondozó Egyesület Elismert Tenyésztői Szervezet, /MKFE/ ETSZ/ mint önkormányzati elven működő társadalmi szervezet közérdekű, társadalmi felelősség vállalása, a Magyar Országgyűlés fenti határozata kapcsán, még nagyobb mértékben megnőtt. A felelősségvállalás, a fajta iránti tisztelet, elkötelezettség, megbecsülés, a gondozás, valamint a hagyományörzés céljaitól vezérelve, a KUVASZT, mint a kulturális örökség részét képező magyar pásztorkutyafajta, az MKFE ETSZ a Magyar Értéktárba kerülését, javasolja, szorgalmazza, kéri.

A kuvasz történeti áttekintése, bemutatása, a fajta eredete, a standard, a külső és belső tulajdonságok, a tenyésztési cél, a viselkedés, a viselkedés vizsgálata, minősítése, értékmérő tulajdonságok, a tenyésztési cél, használati érték, hagyományörző bemutatók, óvodákban iskolákban végzett felvilágosító oktató munka a kuvasz bevonásával, mindezeknek az alábbiakban történő leírása, bemutatása, a javaslat elfogadását is célozza egyben.

A kuvasz a magyar ember évszázados tenyésztő munkájának eredménye, múltunk és magyar történelmünk része. A fajta eredeti célja a pásztoremberek melletti haszonállatok, jószágok őrzése, védelme, egyben tartása volt, azonban mára ezt a típusú munkavégzését már kevés

helyen hasznosítják, főként családi házak, tanyák, gazdasági területek őrzésében, a sportban, családi kutyaként teljesebb ki a munkája.

Nemzetünk történelméhez, hagyományához, kulturális értékeinkhez, közösségi értékeinkhez, a tájhoz, az élővilághoz, a pásztor kultúrához, a pásztor élethez ezer szállal kapcsolódó magyar pásztor-kutyafajtánk, a kuvasz.

A kuvasz pontos eredetét a homály fedi. Feltételezhető, hogy már népvándorlás idején, a mai kuvaszhoz hasonló nagy testű kutyák szolgálták őseinket.

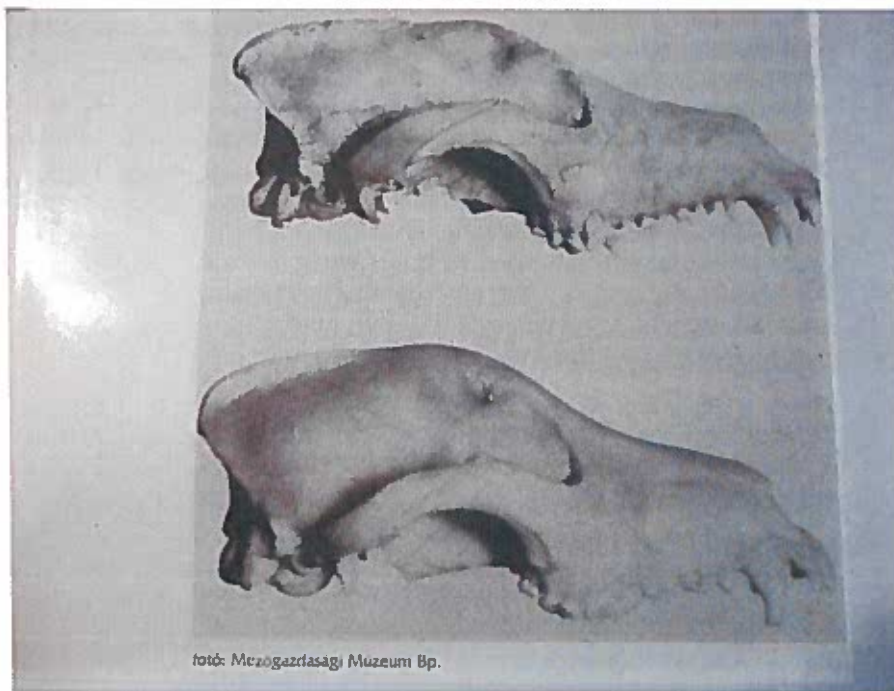
A honfoglalás korából előkerült állatcsontok nagy marmagasságú, tehát viszonylag magas kutyákra utalnak. (60 cm körül) A kuvaszok meglétét kevés adat is igazolni látszik.

Hajdúdorog-gyúlási honfoglalás kori temetőben talált kutyacsontváz.

„A honfoglalás korából előkerült állatcsontok nagy marmagasságú, tehát viszonylag magas kutyákra utalnak. Tekintettel azonban arra, hogy igen kevés kutyakoponya {801.} maradt fenn, az állatok fajtabéli sajátosságait nem lehet jól meghatározni. Az agarak, a barna szőrű juhász-kutyák és a kuvaszok meglétét azonban a kevés adat is igazolni látszik. A Fenékpusztán 1978-ban talált kuvasz koponyája (a honfoglalás korából származó csontanyag teljesen megegyezik mai társaiéval; marmagassága 57,5 cm volt. (Matolcsi J. 1982).”

Szentkirályon - XVI. századi kuntelepülés – talált kuvasz jellegű koponya mérete és alakja is szinte teljesen azonos a mai kuvaszéval. Ezek a régészeti leletek a kuvasz csonttani megfelelésének ritkaságszámában menő példája.

forrás: Mezőgazdasági Múzeum Bp.

Felsőkép a honfoglalás kori, a lenti kép a mai kuvasz koponyája. /Fotó: Budapest Mezőgazdasági múzeum./

A kutyák elnevezései is szolgáltatnak adatokat az állatfajták eredetére és történetére.

Az eb szavunk 1138/1329-ben fordul elő először, jelentése: kutya.

A kuvasz szó 1511-ben fordul elő először, jelentése: hitvány ember, minden bizonnyal ótörök eredetű, azonban a kuvasz név eredetéről megoszlanak a vélemények.

Egyes források szerint türk eredetű szó, és olyan verzió is van miszerint az ótörök Kuvaz, vagyis "büszke" szóból ered, amelyhez közvetlenül kapcsolódik a kipcsák qubas (egy kutyafajta). Ezek viszont közvetlenül származtathatók a perzsa kuwāsa (= minőség, vagyon) szóból, ami a legrégebbi ismert szóalak, de mégis ez hasonlít leginkább a magyar névhez. A kuvaszról szóló írásos emlékek feldolgozását nehezíti az a tény, hogy a fajtát több néven is illették: simafejű magyar komondor, (a komondor volt a borzasfejű) farkaseb, kovasz, parasztkutya. Hanvay, 1885. dec. 15.– i Vadász Lap újságban komondor néven a kuvaszt írja le. Pl. „Szőre: hosszú-hullámos... A koponyától a derék mintegy közepéig, valamint az első lábszárak felső részén hullámos, a hát közepétől hátrafelé simább és hosszabb...” Ami még jobban megnehezíti az eligazodást a kuvasz szó jelentett egyszerűen keveréket is. A XVII. században Pázmány Péter, (tudós, főpap) Zrinyi Miklós (költő és hadvezér) Gyöngyösi János (költő) műveikben írnak a kuvaszról, sőt irodalmi színvonalú leírást ismerhetünk meg tőlük, a kuvasz korabeli életéről. „Földi János /Állatok országa 1801./ Pethe Ferenc/A Természet története és mesterség-tudomány. 1815/ és Pák Dienes /Vadásztudomány. 1829.) munkáiban is találkozhatunk a kuvasz leírásával. Az utóbbi két szerző már megkülönbözteti a komondort és a kuvaszt egymástól. Fontos információt jelent, hogy a kuvasz és a komondor képességéről és alkalmazásáról is írnak. Pák Dienes „vadásztudomány” című 1829 - ben kiadott könyvében, a kuvaszról és a komondorról, mint vaddisznós kutyákról ír, sőt azt is megtudhatjuk, hogy melyek voltak a velük szemben támasztott követelmények.

Egy-egy képzőművészeti alkotásnak köszönhetően bepillantunk a kuvasz életébe, előfordulási környezetéről.

Konkoly Jenő: Pásztoranya Hortobágyon (részlet) (akvarell) 1903.

Feszty Árpád: „A magyarok bejövetele” című monumentális körképen a lóáldozatot figyelők között álló nőszemély jobb oldalán egy fehér szőrzetű kuvasz „szerű” kutya figyelhető meg.

Kuvasz az irodalomban:

Kosztolányi Dezső: Hattyú kutyám (részlet)

„Állj a határnál, hüen, régi jelkép,

Igaztalan világban az igaz.

Tiltó szoborként nyúlj el a küszöbre,

Fajtám őrzője, bölcs, magyar kuvasz.”

Hattyú, a kuvasz feltűnik még egy mondatban az Édes Anna című regény legvégén is, amikor az író saját magát is bevonja a cselekménybe:

„Beszédükre fölneszelt Hattyú, az a kuvasz, amelyik e ház békéjére ügyel, lefutott a kert sarkáig és ott mérgesen csaholni kezdett, úgyhogy szavuk egészen elveszett a kutyaugatásba.”

Arany János Toldijának, első énekének negyedik versszakában:

„Szép öcsém, miért állsz ott a nap tűzében?

Ládd, a többi horkol boglya hűvösében;

Nyelvel a kuvasz is földre hengeredve,

A világért sincs most egerészni kedve...”

Használhatóságát nézve, több területen is megállta a helyét. Corvin Mátyás korában még főúri ajándéknak is szánták mivel megnyerő külseje büszkeséget és nemességet sugároz. Kiváló vadászösztöne, vadászkézsége miatt, vadásztak vele nagyvadakra is. (medve, bölény, östulok) Korai latin nyelvű leírásokból megtudhatjuk, hogy az országba beköltözött besenyők a bölények elejtésére is használták a kuvaszt.

Az 1400-1700-as években a magyar szürke marha iránti kereslet igencsak megnőtt.

Az osztrák, bajor, olasz, morva, sziléziai vásárvárosok felé irányuló marhaexport nélkülözhetetlen kísérője volt a kuvasz. A több ezres csorda 20-25 km-tett meg, egy nap alatt, eközben gyakran fegyveres rablók támadásait kellett visszaverniük. Az állatokat kísérő hajdúk munkája a kuvaszok nélkül elképzelhetetlen volt. Egy-egy hajdú általában három kuvaszt vitt magával, melyeknek a védelem mellett az állatok egyben tartása is feladatuk volt. A szekérral történő utazásoknál, pedig, mint „testőrt” alkalmazták előszeretettel. A lassú hegyi utakon közlekedő szekerek utasai állandó veszélynek voltak kitéve, a kuvaszok kíséretében viszont biztonságban érhatték el úti céljukat. A szilaj és félszilaj állattartás, elképzelhetetlen volt a bátor, félelmet nem ismerő erős felépítésű pásztorkutyák nélkül. A havasi pásztor a vadállatok ellen állandó védekezésre kényszerült, mivel a havasi legelőkön nem volt ritka vendég a farkas, de a medve is időnként megjelent. Akkoriban más, volt a világ. A pásztor, csak a maga és kutyája erejére, bátorságára számíthatott. A farkas vagy a zsványok támadásakor, olyan kutyára volt szükség, aki kérlelhetetlenül, alku nélkül, akár élete feláldozásával is megvédte a gazdáját, valamint annak tulajdonát. Ezek az élet – halál harcok vésték a kuvasz génjeibe az idegenekkel szembeni tartózkodó magatartást.

A külterjes rideg pásztorkodás, a 19. század második felében hanyatlásnak indult. A farkas támadások is ritkultak, az állandó, kíméletlen vadászatuk miatt. Kerülték az ember közelségét, visszavonultak a Kárpátok sűrű erdőseibe.

A rideg pásztorelet, a Tisza, a Hortobágy, a Berettyó, a Körös árvizei által elöntött a külvilágtól elzárt, meglehetősen igen nagy területi eloszlásban, még tartotta magát, mivel a rossz úthálózat, a sártenger, a vizek szabályozatlan lefolyása miatt, ez a terület szinte megközelíthetetlen volt.

A közlekedést gyalogszerrel, vagy lóháton lehetett csak megoldani. Itt a pákászok és a pásztorok a civilizációtól nem zavartatva üzhették ősi foglalkozásukat. Megszámlálhatatlan jószág állomány élte itt gondtalanul az életét. A gulya nem jött ki a rétről, a szilaj pásztor is csak ritkán, vagy sohasem.

A nádi farkasok a tél beköszöntével, az esti sötétedéskor, kibújtak rejtekhelyeikből és állandó támadásaikkal veszélyeztették a jószág állomány életét. A pásztorok ilyenkor szörnyű csatát vívtak, védték a gulyát, a ménest és a saját életüket egyaránt. A kutyák és farkasok egymást tépték. A rideg pásztor óriási erejű csapásokat mért az ordásokra, miközben félszemmel ügyelt hűséges társára, a kuvaszra, nehogy kárt tegyen benne. A fehér szín ebben nagy segítségére volt.

Az 1860-70-es években a belvizeket folyamatosan lecsapolták, elvezették a Sárrét vizét. A jószágállomány eltűnt, sívó, szik lett a rétek, a zöldellő virággal borított legelők helyén.

Győrffy István, publikációs munkásságának fontosabb témakörét összefoglaló szövegválogatásban, amelyet 1983-ban adtak ki „Alföldi népelet” címen a következő elszomorító megállapítást olvashatjuk „*A rét feladta utolsó menedékét, az eke meg eltemette még az emlékét is. A szilaj pásztorok, mind csöszök, kerülők, morzsolták le bitanggá vált életüket, e nekik holtig idegen kultúrvilágban.*”

A pásztorkodást felváltotta a modernebb nagyüzemi állattenyésztés és itt már a kuvasz munkájára nem volt szükség, megszűnt a munkaterülete.

A végtelen rónához, a szabadsághoz, szokott szilaj pásztorkutyának, a kuvasznak ezután gyökeresen megváltozott, megpecsételődött a sorsa.

A fajta tenyésztése, tartása kikerült az évezredes gyakorlati és tapasztalati tudás ismeretét bíró pásztordinasztiák kezéből. Az utolsó szilaj pásztorok némán sírba vitték tudományukat. Új gazdáik nem ismerték e szilaj pásztorkutyák belső értékeit nem tudtak, de talán nem is akartak ráhangolódni a puszták határtalanságához szokott ösztöneikre, lelki világukra.

A kuvasz bekerült egy a számára idegen környezetbe, tanyákra, falvakba, szűk udvarokba, gyáarak, gyártelepek bezárt világába, legtöbbször láncra kötve. A XIX. század megdőbentő drámai fordulatot hozott a kuvasz életében, de jó alkalmazkodó képességét bizonyítva az új környezetben is megállta a helyét.

Puli

A puli minden kétséget kizáróan ősi magyar pásztorkutyafajta. Vándorló elődeink a nyájak, kondák, gulyák és ménesek mellett legfőbb segítőiket, a pásztorkutyákat is magukkal hozták a Kárpát-medencébe. A nagy testű, erőteljes felépítésű komondor és kuvasz rendíthetetlenül őrizték gazdáik vagyonát, míg az örökké fürge csivogó puli összetartotta a jószágot. A középkori vándorlás során, mielőtt elődeink elfoglalták új hazánk területét, közel 100 évet töltöttek a Don és a Dnyeper közötti Levédia, majd attól kissé délebbre, Etelköz területén. A magukkal vitt ázsiai kutyák minden bizonnyal keveredtek a helyi típusokkal, de megtartották karakterüket, hisz tenyésztésük során az elsődleges szelekció az őrzés és a terelés volt. A puli évszázados fennmaradása a szorgalmat és találékonytságot követelő pusztai életmódnak és a nyáron forró, télen zord időjárású viszonyoknak köszönhető. E hatások alatt a fajta nemesedett, külső megjelenése bozontos szőrzetével sajátosan alakult.

A puli kifejezést a kutatók kétféle eredetre vezetik vissza. Az Amerikai Egyesült Államokban DR. PÁLFALVY SÁNDOR és DR. THARDY FRIGYES elemzése szerint a puli szó a fajta terelés módjából adódhat, amely a sumer nyelvben "támadva terelőt" jelent. Megítélésük szerint a puli több ezer éves múltra vezethető vissza, amelyet a Hammurabbi Kódex adataival, a bagdadi múzeumban őrzött hatezer éves fehér alabástrom szobrocskával és égetett agyagtáblákon talált feljegyzésekkel próbáltak alátámasztani. Annyi bizonyos, hogy Európában a terelőkutyák céltudatos tenyésztésére a XVII. században tértek át. A német szakirodalom rendkívül gazdag ismeretanyagot dolgozott fel a pásztorkutyák tenyésztésének történetéről. Ebben HEPPE 1751-ben a következők szerint írja le elsőként a puli ősi formáját: "Erősen bodor és nemezes szőrűek, színük általában hollófekete, vannak nagyobb és kisebb testűek. Közepes természetű tömzsi, tekintetük dacos." 1773-ban BUFFON a juhász kutyák csoportjában a pulihoz hasonló kutyát ír le, amelynek testét az arcorr és a végtagok kivételével bozontos, általában fekete szőrzet fedi. Fő feladatuk a nyájak irányítása és a rend fenntartása volt. Sajnos e juhász kutyák magasságáról feljegyzés nem készült. HOFFMANN osztrák kinológus a magyar pásztorkutyát "magyar vízikutya" elnevezéssel jelölte. Tény, hogy a hortobágyi és kunsági pásztorember a puli változatai között "vízen járó puli"-ról is beszélt. Valószínű, hogy ez a megnevezés az uszkár német megfelelőjéből (Pudel) származhatott, mivel az uszkárt nevezték akkoriban vízikutyanak. A spanyolországi eredetű uszkár minden

bizonytal a nagy testű és gyapjasabb spanyol juhajták térhódításával jutott el hazánk területére.

RAITSITS és TURCSÁNYI a puli szó német eredetét feltételezték. KENÉZ ZOLTÁN, a Hortobágy és a Kunság közkedvelt kutyása, 1820-ban az alábbiakat írta: "A nagy szikító locsogójában legelésző méneseken már távolról gyönyörködünk. A csikós kancákat a zombékok közül már szemünk láttára két vízen járó puli tereli ki az akolhoz, mert a lovas legények oda be nem juthatnak." Majd a továbbiakban megállapítja, hogy "Az uszkár vagy pudli nyomait a terelő juhászok külsőjén igen gyakran szembeötlően tapasztalhatjuk, mert a Hortobágyon éltek s élnek is olyan pulik, amelyeknek szőrzete az uszkár kültakarójának szőrzetével hasonlatosan, göndörödésre igen hajlamos." MÉHELY állítása szerint a spicc, illetve puliforma kutyák valaha az Északi-sark egész tájékán elterjedtek voltak, s így feltételezhető, hogy "eleink már őshazájukban is ismerték a pulit, s éppen nem lehetetlen, hogy a honfoglalás idején hozták magukkal." SUK DEZSŐ, a magyar pásztor- és juhászek ismerője, a puliról így írt: "Ez a kis kutya zseni, mint nyájörző, egyszerűen mesével határos mint juhterelő, a szó szoros értelmében nélkülözhetetlen. Sok esetben emberrel egyáltalán nem pótolható. Tanulékonyabb, intelligensebb ebfajta a világon nincs még egy. Láttam pulit, amelyik juhász nélkül őrzött 400 darab birkát 25 hold gyepen, amely nem volt szélesebb 150 méternél, és körül volt véve vetésekkel. Ennek ellenére egy szál gabonát a birka le nem haraphatott, pedig a puli egyedül őrizte. Erről a kutyáról el lehet mondani, hogy csak éppen beszélni nem tud. Érteni mindent! Nemcsak gazdája szavait, de intését, sőt szemeivel kifejezett akaratát is parancsnak veszi és feltétlen teljesíti." HERMAN OTTÓ szerint: "A puli a legnevezetesebb terelő pásztoreb, nyilván a magyarok középázsiai őskutyája, faj szerint megvan ma is Tibetben, Lhassában, honnan az angolok utolsó sikeres benyomulásuk után elhozták. Erről az öreg pásztorok hite az, hogy már az ősök hozták magukkal." Amerre a magyarok a népvándorlás idején haladtak, megtalálhatók a pulihoz hasonló fajták. A HERMAN OTTÓ által is említett tibeti terrier és Lhasa apso minden bizonnyal a puli rokon fajtái, bár napjainkban sok, a sporttenyésztés hatására létrejött eltérő vonás található közöttük, az ősi bélyegek felfedezhetők. A testarányok, a forma, a fejtípus, a faroktartás módja, a hosszú szőrzet a rokonság jelei. A lengyel alföldi pásztorkutyát (Polsky owczarek nizinny) hazájában valamikor csak bozontos pásztorkutyaként emlegették. Közepes mérete, pulihoz hasonló karaktere és ugyanazon terelőtevékenysége a rokonság mellett szólnak. Az uszkár fejlődéstörténetileg valószínűleg nem rokona a pulinak, bár a hazánkba importált juhokkal együtt valóban bekerült az országba, s keveredett a pulival. A puli homogén zsinóros szőrzete, a dominálónan fekete színe és az időnként ma is érzékelhető megnyúlt arciori része az uszkár hatására vezethető vissza. A puli legközelebbi rokon fajtái, az őspuli alapon német és francia pásztorkutyákkal keresztezett, már a Kárpát-medencében kialakított másik két magyar pásztorkutya a pumi és a mudi. E két utóbbi fajta kialakítása e század elejére, s meghatározóan a sporttenyésztés hatására vezethető vissza. A század elején a pumi és a puli név gyakran keveredett, s csupán apró jellegbeli eltérések megjelöléseként, ötletszerűen használták. A két fajta egyértelmű leírása, különválasztása és nemesítése DR. RAITITS EMIL munkájának köszönhető. A puli nevének magyarázataként felmerülő két elmélet közül megítélések szerint a közép-ázsiai szóeredet régebbinek és bizonyítottabbnak tűnik az uszkárra visszavezethető feltételezésnél. A magyar származású SCHEDEL ANDOR és az angol THOMPSON ásatásai és nyelvészeti kutatásai a sumer kutyakultusz rendkívüli fejlettségét támasztják alá, amelyben a pulira utaló nyomok is felfedezhetők.

A magyar pásztorkutyafajták felkutatását és törzskönyvezését az első világháború után DR. RAITITS EMIL helyezte új alapokra. Az Állatorvosi Főiskola tanáraként nagy szakértelemmel, megszállottsággal és őszinte alázattal tevékenykedett a magyar fajták nemesítése terén. Munkásságával a kipusztulás határáról mentette meg fajtáinkat. 1924-ben a MEOE-től különválva megalakította a Magyar Kutyafajták Törzskönyvét (MRT), amelynek első elnöke volt. Tagjaik között DR. HAMARY GÉZA, MARTOSI MÓROC DÉNES,

SCHNEEBERGER BRÚNÓ és DR. VANTSÓ GYULA tevékenykedtek. Hivatalos székhelyük az Állatorvosi Főiskolán volt, ahol több kiállítást és szemlét is rendeztek. DR. RAITSITS egyetemi munkája mellett az Állatkert állatorvosaként is dolgozott, ahol az akkori igazgatóval, DR. LENDL ADOLFFAL együttműködve a magyar kutyafajták legszebb egyedeit gyűjtötték össze és mutatták be a hazai és külföldi látogatóknak. Az állatkerti tenyésztés népszerűsítő tevékenysége nyomán fajtáink legjobb egyedei a világ számos országában ismertté és keresetté váltak. A külföldiek, s elsősorban a külföldön élő magyar származásúak érdeklődését főként a puli keltette fel. A fajta bámulatos intelligenciája, önálló munkavégző képessége, hűsége, bátorsága legendássá és népszerűvé tették. A puli az országos, majd később a nemzetközi kiállítások sztárjává lépett elő az első világháborút követően. Az új alapokon szervezett tenyésztés tenyészegyedei valóban az akkor elérhető legkiválóbbak voltak. A kanok közül Vidra és Bobi, a szukák közül Marcsa és Anikó "győztes", majd örökös győztes" címetek érték el. Marcsa kiválóan örökítő, nagyszerű szuka volt. Egyik ismert utóda Örökös Győztes Gazdag Állatkert (Csibész) PL 136, következő generációk meghatározó törzskanja, DR. HAMARY Géza tulajdona volt. E puliról MAUGSCH GYULA szobrászművész 1931-ben szobrot készített, amelyet a herendi porcelángyár sokszorozított. Az érdeklődés fokozódott a puli iránt. Pótolhatatlan lett mint terelő, s a legnagyobb szűz hűzővé vált. DR. RAITSITS EMIL köré egyre többen csatlakoztak, akik önzetlenül, valóban a legtípusosabb kanokat és szukákat kutatva nemesítették a pulit.

Az 1930 májusában kiadott Kutyatenyésztés című folyóirat elsősorban a magyar pásztorkutyákról szóló cikkeket jelentetett meg. RAITSITS EMIL mellett ABONYI LAJOS, ANGHI CSABA és VANTSÓ GYULA írásai voltak iránymutatóak. 1932 márciusában az Országos Magyar Gazdasági Egyesület felkérésére DR. RAITSITS megrendezte a magyar kutyafajták versenyét. Ezen a bemutatón 26 pulit, 4 pumi, 17 komondor és 22 kuvasz vett részt. Az Országos Magyar Rendőrkutya Egyesület szervezésében a nagy nyilvánosság előtt itt szerepeltek bemutatóval elsőként a többszörös győztes rendőrpulik: Szegedi Kóbi Bikfic, Kispesti Őrszem Kadét, Újpesti Őrszem Apród. 1932. szeptember 8-án, a Margitszigeten egy különös kiállítás megrendezésére került sor, amely a "Dáma és kutyája" címet viselte. Ennek keretében 10 pulit neveztek be gazdáikkal közös szereplésre. 1933. februárban a Kutyatenyésztés című folyóirat helyébe a Magyar Kutyatenyésztő lépett. Az induló új lap nagy elismeréssel írt a magyar fajtájú kutyák akkori bemutatójáról, ahol 150 kutyát bíráltak el. Sajnos RAITSITS EMIL súlyosbodó betegsége folytán megtorpant a kutyakiállítások szervezése. 1934. március 18-án a szokásos mezőgazdasági kiállítás keretében került volna sor egy nagyszabású kutyabemutatóra, amelyet RAITSITS EMIL halálhírének bejelentése szakított félbe. Halálával nagy űr támadt a magyar kinológiában. Utóda az Állatorvosi Főiskolán DR. ABONYI LAJOS lett, aki ANGHI CSABÁVAL együttműködve továbbra is biztosított lehetőséget a magyar kutyafajták törzskönyvezésére. 1934. május 10-én már az új vezetőség szervezte a nemzetközi kiállítást, amelyre 71 pulit neveztek.

1935-ben DR. ABONYI LAJOS, DR. ANGHI CSABA és DR. MÜLLER IVÁN összeállították a magyar pásztorkutyafajták jellegleírását, s ebben négy méretkategóriába sorolták a pulit. Ezek a következők:

- törpepuli (30 cm alatt);
- kis puli (30-40 cm);
- középpuli (40-50 cm);
- nagy vagy rendőrpuli (50 cm felett). Ugyanakkor döntöttek az elfogadható színekről és kizárták a tenyésztésből a foltos egyedeket.

A második világháború kitörése előtti utolsó kiállítás 1940. március 31-én rendezték meg, melyen 47 puli mutatott be. A nyomasztó gazdasági helyzet megtörte a tenyésztés korábbi lendületét, de a létszámában megdőbbszörözött, minőségben megerősödött puliállományt számottevően nem csökkentette. RAITSITS EMIL a húszas-harmincas években igen

céltudatosan karolta fel és irányította a magyar fajták tenyésztését. Képzett állattenyésztőként és állatorvosként hamar átlátta, hogy a pásztorélet módosulásának hatása lesz a kutyafajták szelekciójára. Tudta, hogy a munkakészségre és képességre épülő természetes kiválasztás helyett a pásztorokutyák nemesítésében a sporttenyésztés lesz a legnagyobb fajtaformáló tényező. A birkaterelés háttérbe szorult, a házörzés, a társszerep előtérbe került. A hatvanas években megkezdődött a fehéret, majd a hetvenes évek során a maszkos fakót nemesítő program. A 600-800 tagot számláló központi fajtaklubban valódi klubélet zajlott. DR. ABONYI LAJOS, DR. ÓCSAG IMRE, DR. BORDÁCS IMRE, NAGY LÁSZLÓNÉ, BÁRÁNY ANZELM, majd DÓZSA GYÖRGY iránymutatásával nemesítették a fajtát. 1972-ben volt olyan nemzetközi kiállítás, ahol 80-100 pulit is felvezettek. Külföldön is egyre népszerűbbé vált. Európa országaiban, Amerikában, Kanadában, Ausztráliában önálló puliklubok alakultak. A puli tehát sztár lett. Filmszínészek, táncdalénekesek, írók, költők is gyakorta tartották, népszerűsítették. RUTTKAI ÉVA, ÁPRILY LAJOS, GOMBÁR JUDIT, ARADSKY LÁSZLÓ, SZTANKAI ISTVÁN, HAUMANN PÉTER, RONYECZ MÁRIA tulajdonában lévő pulikat sok-sok újság mutatta be.

Pumi

Az ezerarcú pumi

A kutyák bohóca néven is emlegetett magyar terelő pásztorokutya az alkalmazkodás egyik legjobb példája. A pásztor csizmaszára mellől a modern nagyvárosok forgatagáig hosszú út vezetett, melyet ez a viszonylag kistermetű, csupa szív kutya sikeresen teljesített.

Történelem

Magyar kutyafajtáink eredetére vonatkozó adatok alapján valószínűsíthető, hogy a Kárpát-medencében található terelő kutyák állományával keveredtek a később bekerült idegen fajták. A mezőgazdaság fejlődése, így a gyapjúkereslet növekedése és a finomabb gyapjú iránti igény szükségessé tette a hazai rackaállomány mellett a nyugati merinói juhok behozatalát. Az állatokat lábon hajtották hazájukból, és természetesen kísérték őket a hajtóokutyák is. Ahogyan az máig szokás, sok esetben a nyájjal a kutyát is eladták, így keveredett az itt élő pásztorokutyák állománya például a francia terrier típusú terelőokutyákkal. Évtizedek során a kívánatos tulajdonságok megszilárdultak a hazai állományban is, így a pulinál rövidebb szőrzetű, energikus, fáradhatatlan munkamániás kutyák sikeresek voltak a pásztorok körében.

A pumiról az első pontos leírást Pethe Ferencről olvashatjuk, az 1815-ben megjelent „Természet Históriaja” oldalain, igaz ugyan, hogy „kuvasz” néven:

„... nagyságára olyanforma, mint egy köjök-farkas; fülei fennálló, szőre valamennyire bolyhos, legalább nem sima, a' farka kerekedése pedig alólról, bojhos; színe gyakran barnás-fekete, de külömben számtalan, többnyire szennyes-színű...”

Amint látjuk, ez a kutya semmiképpen nem lehet a kuvasz, mai fogalmaink szerint sokkal inkább a pumit ismerhetjük fel a leírásban és a mellékelt rajzban. A pásztorokutyák elnevezése terén sokáig hasonló káosz uralkodott, a „pumi”, vagy éppen a „mudi” név egyszerűen hajtóokutyát jelentett.

Pethe Ferenc 1815-ben keletkezett leírásából egyértelműen kiderül, hogy a kuvasz néven említett kutya sokkal inkább az akkori pumi lehetett.

Kuvasz ősi kutyája. (Pethe utar.)

1909-ben Monostori Károly leírásában volt „Nagy pumi” – a komondor, és „Kis pumi” a puli. Lovassy Sándor 1919.-ben szintén lógó- vagy álló fülűnek írja le a pulit, de a pumit is, azonban határozottan elkülöníti a pumit, mint dunántúli tájfajtát. Megjegyzi, hogy színe rendszerint galambszürke, és szőre jóval rövidebb, mint a pulié, lába pedig magasabb. Talán ez az első mai fogalmaink szerint helyes elkülönítése a két fajtának. *Dr. Raitsits Emil* vezetésével 1914-ben a Budapesti Állatkertben kezdték meg a puli dunántúli fajtaváltozatának tekintett pumit elkülöníteni, és szelektáltan tenyészteni. A fajta első tudományos leírását *Dr. Anghy Csaba Géza* készítette 1935-ben, és az időközben elhunyt *Raitsits* doktor tiszteletére róla nevezte el.

A pumi a XXI. században

A pumi karrierje a nyáj mellől indult, hiszen eredeti közegében nem maradhatott volna fenn, ha nem lettek volna minden szempontból kiváló képességű kutyák. A kistestű pásztorkutyák - rendkívüli alkalmazkodóképességüknek köszönhetően már a XX. század elején kedvelt társává váltak a városi embernek is. Század eleji képeken láthatjuk az elegáns pesti kisasszonyokat pumival az oldalukon.

A pumi esetében szerencsésen ötvöződött az intelligencia a terrierek temperamentumával. A szőrzet viszonylagos könnyebb kezelhetősége is nagy előnyére válik a fajtának, ez is nagyban segítette népszerűségét. A mezőgazdasági állattartásban minden területen kiválóan alkalmazható volt a pumi, hiszen viszonylag kisebb méretét vakmerősége és ügyessége ellensúlyozta: a hagyományos juhászati munka mellett a kondás, de éppen a gulyás is nagy hasznát vette ezeknek az örökmozgó, mindenre azonnal reagáló kutyáknak. A „beszédese” jellem a ház körül is hasznos volt, mivel a pumi tudta nélkül nem történhetett semmi a ház körül, és a kis kutya jelzésére figyelt a gazda, de a nagytestű őrzőkutyák is. Kiváló dűvadírtó is, a patkányok és más kártevők nagy pusztítója.

A pumit örök, fáradhatatlan tetre készség jellemzi: munkája során általában szemkontaktusban van gazdájával, lesi, várja a következő feladatot, és azt legjobb tudása szerint igyekszik is végrehajtani. Örökké igényli a feladatot, a foglalkozást, szüksége van a feladat végrehajtása

utáni sikerélményre. Minthogy a juhász hagyományosan hónapokat töltött kutyájával kettésben a pusztán, így az örökös figyelem, a gazdára fókuszált viselkedés mélyen rögzült a fajtában. Ez az, amit még ma is kitűnően lehet érzékelni pumi és gazda kapcsolatában, és ez vezetett oda, hogy a mezőgazdaságban egyre csökkenő igénybevétel ellenére a fajta nem tűnt el, sőt megtalálta helyét az emberek világában.

Jellemző módon azonban - mivel nálunk régen sem volt divat a „hazai” – a fajta rendkívüli képességeit először

Skandináviában, jelesen Finnországban kamatoztatták, és ez nagy lökést adott a fajta népszerűségének. A kilencvenes évek elején feltűnt az agility sportban egy „Miklós” nevű finn pumi, aki olyan fergeteges futamokat futott egészen az Európa Bajnokságig, hogy sokan felfigyeltek rá, vajon mi lehet ez? Helsinkiben az egyik agility iskolában volt szerencsém körülbelül negyven (!) pumival találkozni. A fajta egyre inkább terjed a világban, újabb országokban tűnik fel, és mindenhol nagy sikert arat.

A pumi otthon

A pumi tartási körülmények tekintetében a többi pásztorkutyához hasonlóan igénytelen, környezetét általában nagyon jól tolerálja. Bátran kijelenthetjük, hogy a „kutya nem való lakásba” kifejezés már régen idejétmúlt, hiszen számos olyan kutyafajta létezik, melyeknek mindennél fontosabb, hogy a gazda közelében legyenek. Természetesen a pumi és hasonló mozgás- és munkaigényű fajták esetén a lakásban tartás csak akkor lehetséges, ha a gazda felelősséggel vállalni tudja, hogy a következő tizenöt évben aktív életet tud biztosítani a kutya számára.

Kertes házban megfelelően ki tudja elégíteni mozgásigényét, de a foglalkozás iránti éhségét csak a személyes kapcsolat, közös játék során tudja kiélni.

A pumi kiváló sportkutya, évszázadok alatt kialakult jó tulajdonságait a sportpályán is kamatoztatja, nem mellesleg ezzel gazdájának is lehetőséget nyújt az egészséges mozgásra. Igazi komédiás, az ember fáradhatatlan társa, barátja. Örömet leli a munkában, a gazdával közösen megoldott feladatokban. Mai világunkban a terelőversenyek kivételével egyre kevésbé van lehetősége a puminak valódi terelőmunkára, ezt azonban helyettesíthetjük a legkülönfélébb aktív, ügyességi sportokkal.

A különféle kutyás sportok nemzetközi élvonalában mindenhol megtalálhatók a fajta képviselői, például az agility, a flyball, a frisbee, és a dog dancing versenyeken.

Összességében kijelenthetjük, a pumi mára tökéletesen megtalálta helyét a XXI. század emberének világában.

Mudi

Már 1773-ban Buffon is leírt egy mudi jellegű pásztorkutyát, majd Pethe Ferenc 1815-ben a Természet Históriajában, Méhely Lajos 1902-ben és Herman Ottó 1912-ben kiadott munkájában. Ennek ellenére a mudi szervezett tenyésztése a legkésőbb indult meg a magyar fajták közül. Sokáig nem is különböztették meg a pumitól és a pulitól, a források sokszor így

is említették. Hosszú ideig tartotta magát az a téves nézet is, hogy a mudi a pumi és a puli kereszteződéséből jött létre, pedig egyikre sem hasonlít. Míg "a puli az puli", a pumi pedig terrier jellegű ősökkel dicsekedhet, addig a mudi spicc jellegű kutyákból alakult ki kétháromszáz évvel ezelőtt. Később azt a teóriát állították fel, hogy a mudi a puli és a különböző németországi spicc-pásztorokutyák keveredéséből jött létre.

A fajta céltudatos tenyésztése Fényes Dezső balassagyarmati múzeumigazgató nevéhez fűződik, aki néprajzi gyűjtőútjai során vásárolt néhány ragyogó szőrű, felálló fülű, igen értelmes és tanulékony egyedeket az akkor még nem ismert fajtatípusból. Tenyésztetni kezdte őket, majd 1936-ban a tenyészállatvásáron bemutatta az általa tenyésztett kutyákat és benyújtotta a fajta első standardját. Ezt az első fajtaleírást 1936. március 24-én tenyészállatvásáron le is írták, többek között dr. Anghy Csaba Geyza részvételével. A bizottság elfogadta a leírást és a "mudi" fajtanevet, amely valószínűleg Tóth Mihály bugaci számadó juhász Mudi nevű kutyájától származik, elfogadták. Addig hajtókutyaként, pásztorhajtókutyaként emlegették.

1963-ból származik az újabb standardja, amelyet megbízás alapján dr. Balássy Zoltán alkotott meg és az FCI is elfogadta. Az egyes számú törzskönyv tulajdonosa egy Rigó nevű szuka lett. A fajta törzskönyve ma is nyitott, hiszen időről időre kerülnek elő ismeretlen származású típusos egyedek a pásztoroktól. Sokáig a fajta fenntartása volt a cél, hiszen a mudit, ezt a kis állófülű, többnyire fekete kutyát általában keveréknek nézték. Néhány fanatikus mudirajongónak köszönhető, hogy a fajta fennmaradt számos jó tulajdonságával egyetemben. Ma már a jövő biztosítottnak látszik. Ugyan Magyarországon még sokan ma sem ismerik a fajtát, milyen is egy mudi. A természet, a természetet kedvelők egyre gyakrabban bukkannak a mudira, hiszen ennek a fajtának a szörzete a legegyszerűbben gondolható, „nevelése játék”. A skandináv népek, elsősorban a finnek felfedezték a fajtában rejlő pozitív tulajdonságokat, a természetességét, betegségekkel szembeni ellenálló képességét és nem utolsósorban hihetetlen intelligenciáját.

A mudi - főleg a különféle, régóta kitenyésztett fajtákkal összevetve - első pillantásra egyszerű küllemű, rókaképű keveréknek tűnhet. Tulajdonképpen bármely színben előfordulhat, de a standard nem ismer el minden színváltozatot. A leggyakoribb, kb. az ismert állomány fele, a fekete szín. Van barna, fehér, fakó(zsemlesárga) és hamvas (kékes-szürkefüst színű), de sokak szerint a legszebb, legkülönlegesebb színváltozat a cifra, a szürke alapon feketével spriccelt, amely Fényes Dezső szerint a mudi legeredetibb színváltozata. A cifra-cifra párosítás nem ajánlott, a megszületendő kölykök igen gyakran betegek, de ez így van más merle gént hordozó fajtáknál is. A cifra szín megjelenhet barna és hamvas alapon is.

Mivel a mudi eredeti munkája juhászokhoz, pásztorokhoz kötötte, és feladat nem utolsósorban a szürkemarhák nagy bátorságot igénylő terelése volt. Szívesen használták a disznók makkoltatásánál is, ezt a kisteretű, de igen kemény, szívós munkakutyát. Az esztétikai érték nem a legfontosabb kérdés volt. Bár egyes pásztorcsaládok ragaszkodtak bizonyos szemmel látható különbségekhez. Szolgálatkész, munkabíró és igénytelen kutyára volt szükség, a mudi pedig tökéletesen megfelel ezeknek a követelményeknek. Ezen kívül hosszú életű, intelligens, tanulékony, akinek a gazdája az istene, és egyetlen szempillantásból ért. A terelőversenyeken kiemelkedő eredményeket ér el, és vaddisznós vadászatokon is használják, mint hajtókutyát.

Ma már nem csak pásztorok mellett él, hanem bizonyított, mint házőrző: sokkal kevésbé csahos, mint a puli vagy a pumi, mégis éberén őrzi a portát. A dog dancing és agility sport rajongói is felfedezték mozgékonyaságát, és könnyen képezhetősége okán. Kitartásuk, kitűnő szimatuk miatt a katasztrófa kutyák között is feltűntek már. Bár az is igaz, hogy hazánkban a katasztrófa kutyaként való alkalmazása még várat magára. Aki városi kutyának szeretné, az kellemesen fog csalódn benne: nagyfokú alkalmazkodóképessége, kis termete a lakásban tartást is lehetővé teszi. Ha naponta gondoskodunk arról, hogy eleget mozogjon, lerohanja fölös energiáit, nagyon könnyű együtt élni vele.

Munkája

Kistestű pásztorkutyáink a terelés nagymesterei. Közepes és kis termetűknél fogva nagyon mozgékonyak, képesek pillanatok alatt a nyáj megfelelő oldalánál - végénél lenni, a nyájról elszakadt birkát visszaterelni a többihez vagy épp csak körbeszaladni a falkát. Egy jó kutya akár két ember munkáját is el tudja végezni megfelelő irányítás mellett egy-egy nagyobb nyájnál. Elengedhetetlenek az olyan munkáknál, mint a szorítón való áthajtás fürdetéskor vagy fejéskor, állatorvosi vizsgálatok alkalmával, a nyáj "összehajtása" új állomány nyájba helyezésekor, a nyáj kísérése, noszogatása, amikor csak kell (úton, hídon való áthaladás), hodályba ki és beteretléskor. Gyönyörűen és pillanatok alatt választják szét a bárányokat az anyáktól legeltetés előtt.

Magyarországon még mindig sok pumi és mudi, illetve rájuk emlékeztető kutya dolgozik a juhászokban. Ezek nagy része nem törzskönyvezett, farkuk többnyire hiányzik. A juhászok számára a fark nélküli kutya értékesebb (nem boglyasodik össze a farkán a szőr, ami akadályozná a munkában), így a farkkal születő kutyáknak lecsapják a farkát - bár több mudi születik fark nélkül. Bár az is lehetséges, hogy korábban a kóbor kutyáktól különböztették meg őket a fark levágásával.

A kutyákat a juhászok maguk tenyésztik, egymás között cserélgetik még ma is másik kutyáért, kolompért, birkáért. A juhászok ismerik egymás kutyáit és "tervszerűen" tenyésztenek: a legjobban dolgozó kutyákat veszik tenyésztésbe, az alkalmatlan kölyköket selejtezik. Sokszor a felnőtt kutyák közül is "kivágják" a rosszul dolgozókat: amelyik töri a jószágot, engedetlen, lusta vagy figyelmetlen.

A kiskutyák a nyáj mellett nőnek fel, anyjuktól, idősebb társaiktól tanulják el a terelés csinját-bínját, a parancsszavak értelmét. Maga a terelési ösztön azonban születésüktől fogva megvan bennük. A juhászból kiszakadt, városi kedvencnek elkerülő kutya is mutatja ezt az ösztönt.

A mai modern világban sem szabad, hogy eltűnjön ezekből a kutyákból a terelőösztön. Sajnos, egyre több kitűnő küllemű puli "felejt el" ezen képességeit és mutat érdektelenséget az élő állat iránt. A mai törzskönyvezett kutyák gazdáinak is megadatott a lehetőség, hogy felmérje, kutyájában élnek-e még eredeti munkájához szükséges ösztönök. Erre találták ki a Terelő képességvizsgákat, ahol kutya és gazdája találkozhat a nyájjal és szakavatott bírótól véleményt róla. A terelő kutyát érdekli a jószág mozgása, azt igyekszik keríteni, körbefutni magától, a leszakadt állatot visszatereli a többihez. Nem töri és nem sebzi véresre őket, de határozottan kezeli "partnerét". A vadászó kutya ezzel szemben hajkurássza a nyáját, igyekszik felbomlasztani a kötelékeket és a laza csoportból azután kiválaszt egyet és azt úzi, hajtja. A játszó kutya játszik: lehasalva hívja a "nagy, bégető kutyákat" vagy körbeugrálja őket, lelkesen csahol. Ebből a formából egy idő után akár terelés is lehet, de a vadászó kutyák nem felelnek meg egyáltalán az ösztönpróbán.

A mudik egészen másként dolgoznak, mint a colliek. Amíg a collie "szemmel hajt", lassan, macskaszerűen lopakodva cserkel, addig a mudi csaholva rohangál vagy kocogva kíséri a nyáját. Munkában villámgyors, repül a fő felett, vagy már vágóban ugatva, vagy csak akkor, amikor eléri a nyáját. Kutyáját ismerő juhásznak és figyelmes, gazdáját hűséggel követő kutyának kell lennie annak, aki ekkora sebesség és tűz mellett képes jól dolgozni úgy, hogy a nyáj mindig ott legyen, ahol kell, nem közelebb vagy távolabb, és nem lassabban vagy gyorsabban haladva előre, mint ami a juhász szerint a megfelelő. Sokszor a kutyának magának kell eldöntenie, mi a helyes, melyik irányba kell mozdulnia, milyen sebességgel kell hajtania, hogy a gazdája óhajának megfelelően. Ezek a kutyák rendkívül jó megfigyelők, gazdájuk rezdülését is érzik. Szinte maguktól dolgoznak, nagyon ritkán tévednek!

Ma az aktívan dolgozó kutyák mellett a "kiállítási" egyedek is bemutatják tehetségüket és munkaszeretetüket az Amatőr Terelőversenyeken. Ezek a versenyek egyre népszerűbbek, pulisok, pumisok, mudisok és angol pásztorkutyások gyűlnek össze, hogy a karámban kialakított pályán tegyenek próbát és teljesítsék az eléjük kerülő akadályokat. Sok kutya -

vezető páros itt forr össze igazán és nagyon sok kutya egész egyszerűen boldog és kiegyensúlyozottabb lesz az aktív terelő edzéstől és a versenyekről, hisz itt van elemében, a fajtát erre találták ki. Sok gazda itt tanul meg igazán bízni a kutyájában és hinni képességeiben, elfogadni őt teljesen olyannak, amilyen. Adjunk lehetőséget kedvenc fajtánknak, hogy néha találkozzon birkával, marhával, esetleg más lábasjószággal és ne féltsük őt az ilyen találkozásoktól. Új oldaláról fogjuk megismerni és a kutya - gazda sokkal szorosabb partnerkapcsolattá mélyül, mint addig. egyet azonban ne felejtsünk el: csak alapjaiban fegyelmezett, azonnal behívható, megállítható, első parancsra helyben maradó kutyával menjünk a nyáj közelébe!

Erdélyi Kopó

Dizel-Mika: Az apróvad vadászata c. könyvéből 1910-ből:

A sik mezőn száguld, keres,
Felkutat minden zegzugot,
Legyen az bokros vagy füves:
Megtalál minden szimatot.
Mily óvatos, milyen ügyes,
Midőn talált nyomot követ;
Csak nézni is, hogy ha keres,
Minő isteni élvezet!

Az erdélyi kopó ősi magyar vadászeb, melyet a speciális éghajlati, terepi- és vadászati viszonyok alakítottak ki. Ennek köszönhetően az egész megjelenése nemességet, harmóniát sugároz.

Régészeti leletek bizonyítják, hogy már a népvándorlás korában is éltek kopó típusú kutyák a Kárpát-medencében. Ezek fennmaradt példányaival keveredtek a honfoglaló magyarokkal érkező kopók. Így alakult ki Árpád-házi királyok uralkodása idejére a pannon kopó, az erdélyi kopó közvetlen őse. Ezeket a kopókat a Képes Krónika miniatúráin is ábrázolták, első írásos említésük 1237-ből származik.

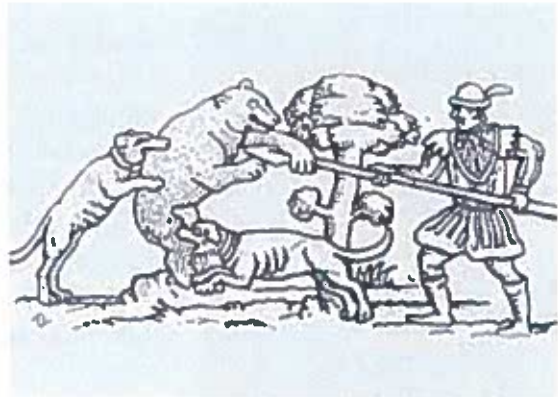
Az Erdélybe és a történelmi Magyarország egyéb hegyvidéki területeire került példányokból, a sajátos vadászati viszonyoknak és az erre való szelekciónak köszönhetően, az évszázadok során, nagyvad hajtására alkalmas, szívós és bátor kutyafajta alakult ki. E kopót először serlegeket díszítő domborműveken ábrázolták az 1600-as években.

A 19. században az erdélyi kopó meglehetősen elterjedt volt a történelmi Magyarországon, mind a mai Magyarország területén, mind pedig Erdélyben. Az erdélyi kopó első részletes leírását Czink Ede, korának jeles vadászati írója készítette 1901-ben.

A 19. században az intenzív mezőgazdasági módszerek térhódítása miatt, a kopós vadászat főként a hegyvidéki területekre szorult vissza. A jelenlegi magyarországi területeken a kopó

állomány jelentősen megfogyatkozott, de Erdélyben a két világháború között is népszerű fajta volt.

Az erdélyi kopóval történő vadászat klasszikus módja, a gyalogos kopózás, 2-5 kutyából álló füzérekkel zajlott. Célja a nappal nem mozgó vad felkeltése – mozgásba hozása – és a váltókon elálló vadászok lövéshez juttatása. Az erdélyi kopó munkája orrjóságot, kitartást, bátorságot, kiváló tájékozódó képességet kívánt meg. Az egyes egyedek tenyésztésbe vételénél a rátermettség döntött, nem a küllem, és ez a követelmény segítette a jó munkakészségek rögzülését.

Erdélyi medvevadászat kopókkal
(erdélyi serleg 1600 körül)

Bizonyos források szerint 1947-ben napvilágot látott egy román rendelet, mely a vadállományra káros dúvadnak minősítette az erdélyi kopót, és a magyar agárral egyetemben kiirtását írta elő. Ezzel szinte halálra ítélte a fajtát.

Szerencsére néhány, a fajta iránt elkötelezett ember, nem hagyta veszni az erdélyi kopót. Többek között Dr. Fodor Tamás, Dr. Györffy Lajos és a kolozsvári illetőségű Bogdán Imre - a fajta újkori megmentői - Máramarosszigeten leltek egy tenyészetre, ahol tiszta vérben tartották meg az erdélyi kopót. Az itteni kopók közül két példányt kalandos körülmények között juttattak át a román-magyar határon, így lett Mócsi és Réka a Budapesti Állatkert lakója. Ez a két kutya és az őket követő néhány további egyed lett a modern erdélyi kopó fajta alapítója. A fajta magyar standardjának elkészítése után az FCI hivatalosan, nemzetközileg is elismerte az erdélyi kopót, s kilencedik magyar kutyafajtánknak nyilvánította 1968-ban.

A mai állományt körülbelül 1500 törzskönyvezett példány jelenti, amelyből 1000 körüli példány él Magyarországon. Ezen kívül néhány száz törzskönyv nélküli példány van, nagy részük Erdélyben található.

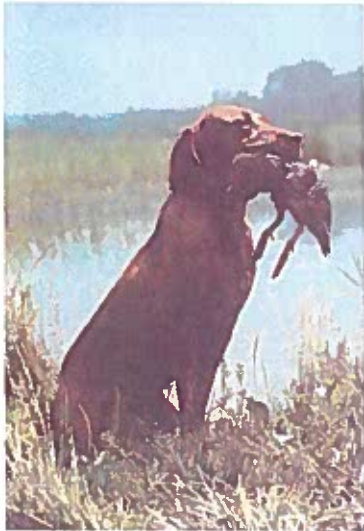
Hosszú- és rövid lábú változatban tenyésztik, bár utóbbi egyedszáma nagyon alacsony. A két változat méretben, színben különbözik egymástól. A hosszú lábú 55-65 cm marmagasságú, alapszíne fekete-cser, fehér jegyekkel, a rövid lábú változat marmagassága 45-50 cm, alapszíne vörös vagy sárga, fehér jegyekkel.

A fajta képességei az erdélyi kopót kiválóan alkalmassá teszik a vaddisznóhajtásokon való eredményes munkára. A vadászok igénye a jól képzett vadászkutyák munkájára egyre jobban kifejeződik mind a vaddisznóhajtásokon, mind az egyéni vadászatok során is gyakran szükségessé váló utánkeresések esetében. A kopó mind a lövés előtti, mind pedig a lövés utáni munkában sok területen segítséget nyújt.

Rövidszőrű magyar vizsla

A rövidszőrű magyar vizsla a legismertebb nemzeti ebfajtánk, amely minden lakott földrészen jelen van és a kutyakedvelők körében nagy népszerűségnek örvend.

A rövidszőrű magyar vizsla egyike ősi kutyafajtáinknak, a többi vizslafajtától függetlenül alakult ki. Eredete a Honfoglalás koráig nyúlik vissza. A vizsla szó már az 1300-as évek írásos anyagaiban megjelenik (pl. Besztercei Szójegyzék). A XV-XVI. században a nemesi udvarházakban tenyésztik és becses kincsként ajándékozzák egy-egy példányát. (Komlós Mihály, 1515-ben írja egy levelében: „Kérlek szerelmes öcsém, küldj nekem egy vizslát, fűrjészni valót”.)

Gyakorlati jelentősége és ezzel egyedszáma a XVIII. században a lőfegyverek megjelenésével nőtt meg. Ősi nemesi családjaink szenvedélyes vadászként foglalkoztak a tenyésztésével: a Zayok, a Batthyányiak, Nádasdyak, Komlóssyak... A vizsla történetében (is) 1849 törést jelentett: a vadászati jog megváltozása tiltotta a vadászkutyatartást a magyar udvarokban, azonban a hazafiak titkon megőrizték kedvelt vadásztársukat. A modern értelemben vett tudományos tenyésztése – törzskönyvezése 1920 után indult meg.

A magyar vizsla nem csak eredetében, hanem küllemi jegyeiben és természetében is jól elkülönül a rokon fajtáktól. Egyediségét hangsúlyozza sajátos, homogén „zsemlesárga” színe, jegytelensége. Testfelépítése alapján is elkülöníthető: nemzeti vizslánk a kitartó vágózó és az ügető típus közti átmenetet képviseli, a felső vonala (hátvonala) vízszintes, a far enyhén lejt a kissé alacsonyan tűzött fark felé; az alsó vonalat meghatározza a jól hátranyúló szegycsont, csak a lengőbordáknál kezdődő enyhe felhúzótsággal.

Az arcorri rész valamivel rövidebb, mint a fejhossz fele; a koponyatető enyhén domború és síkja párhuzamos az orrháttal. Enyhe nyakszirtcsont, mérsékelt szemboltív és stop jellemzi. Az orrhát egyenes (se felfelé se lefelé nem lejt, vagy görbül); a fang (arcorri rész) nem elhegyesedő és alsó és felső vonala közel párhuzamos. Kiemelt fontosságú a kedvességet, barátságosságot, élénk figyelmet, értelmet sugárzó tekintet, a szőrszínnel harmonizáló, semmiképp sem világos szemszín.

Ősi, önálló fajta létét bizonyítja nagyfokú „vérszilárdsága”: már a legelső fellelhető fényképeken (1920-as évektől) a mai ideális magyar vizslákhoz eltéveszthetetlenül hasonló egyedeket láthatunk. (E ténynek jelentőségét az adja, ha összehasonlítjuk sok mai világszerte népszerű fajta – pl. a német juhász- akár csak 30-40 évvel ezelőtti egyedeit a mai tenyészegyedekkel: a különbség szembeszökő.)

Azonban a kétségtelen nemzetközi népszerűségét különleges természetének köszönheti. Feltétlen embercentrikus, genetikailag kódoltan törekszik a gazda akaratának megértésére és annak követésére, így tanítása könnyebb az egyéb vadászkutya fajtákénál. Emellett egyéni problémamegoldásra is törekszik, ezért a legtöbb kutyás sport, vagy tevékenység (pl. agility, vakvezetés, szarvasgomba-keresés) kiváló alanya kiemelkedő vadászati adottságai mellett. Igazi társasági lény, könnyen tartható falkában, de legjobban egy nagy családban, emberi közelségben érzi magát. Kiváló vadásztárs, de emellett a gyerekek játszótársa vagy sporttársa is, egyszóval kiváló családi kutya. Sok magányos idős ember életének bearanyozója.

Vadászati tulajdonságaiban megfelel a magyar ember igényeinek: un. mindenes fajta, de elsősorban az apróvad vadászata a kenyere, a mezei és a vízi munkában jeleskedik. A többi mindenes fajtákkal szemben könnyen tanítható, még nagy távolságban dolgozva is „tartja a kapcsolatot” figyel vezetőjére, tanulékony és engedelmességre hajló, ezért a sportvadászok is könnyen boldogulnak vele. A lövés előtti és utáni munkában egyként megbízható és szenvedélyes vadásztárs.

Drótszörű magyar vizsla

Nemzeti vadászkutya fajtáink közül a legfiatalabb, ennek köszönhetően származását tekintve az információink hiánytalanok.

Az 1900-as évek elején többször láttak napvilágot olyan hírek miszerint, egy – egy rövidszörű magyar vizsla alomból, hosszabb szörű egyedek kerülnek ki. Ezek sorsáról később nem került elő semmiféle feljegyzés, feltehetően a tenyésztésbe nem kerültek be.

Meglepetésre 1923-ban Toponáron (Somogy megye) megrendezett vizsla versenyen bemutatott egy ilyen példányt. Kiváló konstrukciójával, valamint munka adottságaival vontta magára a résztvevők figyelmét.

A későbbiekben is tudott dolog, hogy ehhez hasonló egyedek születtek, többek között Kittenberger Kálmán örökös győztes Szikrájától is.

A XX. század harmincas éveiben vetődött fel először a vadászok között egy, a már meglévő kiváló sárga magyar vizslánál durvább szőrrel rendelkező, az időjárás viszontagságaival szemben ellenállóbb fajta létrehozásának gondolata. Konkrétan 1942, március 27.-én a Magyar Vizsla Szakosztály ülésén került megfogalmazásra Vasas József Hejőcsabán élt tenyésztő beadványában, a drótszörű magyar vizsla kitenyésztését szorgalmazó kérelem.

Az új fajta kitenyésztésének alapfeltétele volt, hogy a magyar vizsla fajtajellegét – a szőrzet kivételével – hiánytalanul magán viselje! Ezt követően, néhány megszállott tenyésztő kennelében folytak a kísérletek. A „megálmodott” új fajta kialakításához a már említett hosszabb szőrű magyar vizsla szukákat és egy egyszínű csokoládé barna drótszörű német vizsla kant, - amely szilárdan hozta utódaiban az egyszínűséget – használtak. Ezekről a pároktól született almokban végzett megfelelően szigorú szelekciót követően az első sárga drótos vizsla bemutatására 1943. június 6.-án került sor. Ennek tenyésztője a neves szakember, Gresznáryk László. A Dia de Selle névre hallgató kutya 1942. május 9.-én, már sárga drótszörű pár ivadékaként látta meg a napvilágot. Tulajdonosa Losonczy Gyula volt. A felvezetett vizsláról Félix Endre neves vadászkinológus a „VADÁSZKUTYA” c. szaklapban így írt: ”Dia meglehetősen jó küllemet mutat. Törzs, nyaka, lábai, kissé csapott fara a magyar vizsla fajtajellegének megfelelnek, feje azonban a drótszörű német vizsla fejalkatára vall. Szőrzete még nem elég kemény, az aljszőr még ritka és nem elég gyapjas.”

A Tenyésztési Bizottság a további tenyésztői munkához sok sikert kívánva, felhívta a tenyésztők figyelmét, hogy az új vizsla fajtajellege semmibe se térjen el a rövidszőrű magyar vizslától, különös tekintettel a fej alakulására.. Szőrét tekintve, csak a színe különböztesse meg a drótszörű német vizslától. Úgy döntöttek, hogy a törzskönyvezés egyelőre, az ún. „házi törzskönyvbe” történjen!

Az OVC a rendszeres küllemi és teljesítmény bírálatok bevezetését javasolta, ami a vadászok körében nem aratott nagy sikert! Ennek okai valószínűleg a lustaság, érdektelenség, nem utolsó sorban a hozzá nem értés, stb.

1944-ben már 60 sárga drótszörűt tartottak nyilván. Ezek természetesen még nem mutattak olyan homogenitást, hogy egyértelműen lehetett volna beszélni egy új elismerhető fajtáról. Ennek tudható be, hogy ekkor még sárga drótszörű vizsláról beszéltek. A tenyésztői kedvet és lehetőséget a II.-ik világháború rekesztette be és a fajta nemesítése tekintetében hosszú kényszerszünet következett. Elsősorban a megszállott tenyésztőknek – mint Vasas, Gresznáryk, Kollmann, Slimák, báró Bornemissza – köszönhetően nem szűnt meg teljesen a tenyésztés és 1966-ra sikerült egységesíteni az állományt olyannyira, hogy az évben az FCI nemzetközileg is önálló fajtaként fogadta el és a 239-es sorszámom DRÓTSZÖRŰ MAGYAR VIZSLA néven bejegyezte. Ezzel egyértelműen fellendült a fajta bel, - és külföldi népszerűsítése, karriere. Egyidejűleg rohamosa nőtt a populáció és a tenyészetek száma.

A fajta 1970 – 80-as években élte fénykorát. Egymást érték a sikeres szereplések kiállításokon és vadászkutya versenyeken hazai és külföldi megmérettetések egyaránt. Ugyan akkor azt is meg kell említeni, hogy a tenyésztők egy része meghátrált a sorra jelentkező problémák hatására. Ezek a negatív jelenségek a növekvő kínálat, ami természetesen nehezítette az értékesítést, ismét előfordult a heterogenitás jelensége. Úgy tűnt, hogy csak az elkötelezett, első sorban a vadász-tenyésztők maradtak talpon. Elkezdődött a tenyésztés beszűkülése. A negatív hatásokat fokozta, (ami a mai napig jellemző) hogy nem jellemezte a tenyésztést a szakszerű utód ellenőrzés. Ez a tendencia nyilvánvalóan a hanyatlás felé vitte a fajta sorsát olyannyira, hogy míg 1989-es évben 40 alomból 245 kölyök került törzskönyvezésre, addig évente fokozatosan csökkent a tenyésztői kedv. 1995-be került a fajta mélypontjára, ekkor 24 alomból, 15 kantól 100 kölyök került nyilvántartásba. 2003-tól fokozatosan emelkedett a populáció nagysága, ami a mai napig tart és stabilizálódni látszik a 220 – 260 közötti éves törzskönyvezett szaporulat.

A populáció tényleges meghatározása nem egyszerű, miután nincs rálátás a törzskönyvezésből kimaradó állomány nagyságára. Ezt hivatott enyhíteni a vadászaton résztvevő egyedek

számára kötelező vadászati alkalmassági vizsga megszerzése, ennek hiányában nem lehet a kutyával vadászni! Ez a rendelkezés nem tesz különbséget a törzskönyvezett, vagy anélküli kutyák között. Ily módon az Országos Magyar Vadászkamara nyilvántartásából megszerezhető adatok alapján pontosabb képet kaphatunk a fajta alakulásáról.

A fajta egyéni jellemzői közül az általános tulajdonságok közt kell említeni a fajta egyedeinek viselkedését, jellemét. Hűséges, könnyen tanítható, tanulékony, önérzetes ebből eredően a durva bánásmódot nem igényli, de nem is tűri. Vezetőjével kapcsolattartó, szenvedélyesen kereső és találni akaró, látványos, figuratív vadmegálló. Mezőn, erdőben és vízen egyaránt kiválóan alkalmas lövés előtti és lövés utáni munkára. Kiegyensúlyozott, nyugodt idegrendszerű, család és gyerek centrikus, idegenekkel szemben tartózkodó, ami nem lehet félelemre utaló magatartás!

Öröklődő vadásztulajdonságai, belső értékmerői kiválóak. Külső és belső tulajdonságait figyelembe véve a vadász megbízható társa, a családnak pedig stabil tagja lehet.

Magyar agár

Az agarak, a Közel-Kelet területén kialakult speciális testfelépítésű, szellemiségű és karakterű ősre vezethető vissza. A legősibb kutya fajták az agarak, minden bizonnyal feltételezhető, hogy a legelsőek voltak, akik az emberekhez csatlakoztak. Ők segítették az embereket a mindennapi megélhetést nyújtó vadászatban.

A magyar agár története a Honfoglalás korára vezethető vissza. A vándorló magyarokkal keleti agarak érkeztek, melyek a hosszú vándorlás során különböző népek agaraival keveredtek. A nomád élet, a hosszú vándorút, a harc az időjárás viszontagságaival, a sok megtett kilométer sokszor kietlen tájakon, a küzdelem az életben maradásért idegen népekkel, vadállatokkal, és küzdelem, a mindennapi megélhetés, mely edzett embert, lovat és agarat kívánt, és tette őket acélossá testben és lélekben. Csak az egészséges, erős, kitartó, gyors agaraknak volt esélyük a túlélésre.

Első emlékek Szent István korából származnak. Későbbi korokban is előkelő sportnak számított az agarászat. Sok híres magyar tartozott a szenvedélyes agarászok közé. Mátyás király, a Rákóczi család, Balassi Bálint, aki versében is említi:

„Kell immár énnékem csak jó ló, hamar agár,
Ifjak társasága, éles szabja, jó madár.”

Honfoglalás után elterjed agárral vadászatról, több helységnevünk is tanúskodik:

AGÁRD, PESZÉR, EBES, KUTYAVÁR (Mátyás király itt tartotta az agarait)

ŐSAGÁRD, (címerében még most is jelen vannak az ágaskodó agarak) középkor dicsőséges agárral vadászat egyik paradicsoma itt volt.

Agarászat aranykora a XVIII-XIX században volt. Ismert kutya fajtává a magyar agár Széchenyi István tevékenysége nyomán vált. Ő alapította 1839-ben a Pest Megyei Agarász Egyletet. Célja nem csak az agártenyésztés felkarolás, hanem a minőségi lótenyésztés segítése is. A lovak nemesítésében az "agár" volt a mértékegység. Azon lovakat tenyésztették tovább, amelyek hosszabb távon is lépést tudtak tartani az agarakkal.

XIX. századi feljegyzések szerint a szukák kb. 4 éves korukban kerültek tenyésztésbe. A két legjobb kölyköt tartották meg, ezek két hónapos korukig maradtak az anyjukkal. Jobban kedvelték a balra hajló farkú agarakat. Pálinkás Sámuel szerint: "- Én magam sem tudom miért, hanem csak állítom, hogy inkább balra hajoljon a farka-" Érdekes, a mai napig a legjobb típusú kutyák farka balra hajlik, annak ellenére, hogy valójában a kutya minőségéhez nem kötött öröklődésében, és mégis...

Az agarászat úri sportok közé tartozott, ugyanakkor minden tiltás ellenére a szegény családok sokszor egyetlen megélhetését jelentették az agarak.

Lovik János regénye (1907), "A kertelő agár" kiváló rajza a korabeli agárfuttatásnak.

A mezőgazdaság belterjessé válásával megszűntek a nagy nyílt területek, ezzel az agarak használata is visszaszorult. Utolsó lovas agárra vadászat 1943-ban, az utolsó agaras nyúlász vadászatot 1944-ben Törökszentmiklóson tartották. A második világháború után az agarakat gyakorlatilag kihaltak tartották, csak néhány elszigetelt helyen maradt meg pár példány, amelyeket nemegyszer orvvadászatra használtak.

Amikor 1963-ban egy Mátyás királyról szóló film forgatásához magyar agárra lett volna szükség, Szigethy Kálmán, a MAFILM gödöllői filmtelepének vezetője Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, Nagyecsedben, a volt Károlyi uralomban fedezett fel néhány példányt, amelyet megvásárolt, és ezzel elkezdődött a fajta újjáélesztése.

Az FCI 1966-ban fogadta el önálló fajtaként a MAGYAR AGÁRAT (240. számú standard). Azóta több országban megismerték és megszerették a fajtát. A tenyésztők kitartó munkájuknak köszönhetően a magyar agár jövője látszólag biztosított van. A jelen tenyésztők azon dolgoznak, hogy megőrizték e nemes fajtát,

temperamentumát, nyúlózó hajlamát, kitartó és sebes futását, és rusztikus küllemét, amelyek ezen hosszú idő alatt kialakultak és kiküszöböljék azon idegen hatásokat, amelyek félreértelmezett érdekek mentén érték a fajtát.

MAGYAR AGÁR szerepköre:

Az agarak eredeti feladata a hajtók, vagy más kutyafajták által felvert vad utolérése és megölése, vagy nagyobb vadak esetében helyben tartása addig, amíg a vadász oda nem ér. Az agarakkal vadászott állatfajok a teljesség igénye nélkül: üregi nyúl, mezei nyúl, őz, különböző gazellák, róka, farkas, kenguru, stb. Általában kettesével, vagy hármával engedték a vadak után, de léteznek egyedül eredményesen vadászó egyedek is. Tökéletes egészségi állapot, kiegyensúlyozott idegrendszer, villámgyors vágta és a zsákmányszerzés jellemzi őket. A z agarak szempontjából az időjárásnak és a talajviszonyoknak jelentős szerepe van a vadászatban. Erős esőzésben, vagy nagy ködben a kutya elveszti a vadat, a vadász nem látja hol tart a hajsza. A belterjes mezőgazdaság elterjedésével megszűntek a hatalmas szabad

területek, főleg Európában, ezért az agarakat képességi versenyeken kamatoztatják. Kezdetben a vadászathoz hasonlóan, természetes körülmények között élő nyúl után engedték az agarakat párosával. A futamot lóháton követte egy bíró, aki különböző szempontokat figyelembe véve döntött, melyik agár nyert a kettő közül. A versenyt kieséses rendszerben bonyolították le. A törvény Európa majd minden országában betiltotta az agaras vadászatot és a versenyzésnek előzetes leírt formáját. Ekkor vette kezdetét a műnyulas versenyzés, COURSING, ahol a nyulat egy szörmével, vagy a nyúlhoz hasonló tárggyal helyettesítik, a műnyúl mozgását egy csörlő hűz szabályozható sebességgel egy erős zsinóron. Az irányváltoztatásokat a talajhoz rögzített forgótárcsák biztosítják. Az agarakat kettesével engedik el a versenyeken. Kettő vagy három bíró bírálja a futamot, 5 féle különböző szempontot figyelembe véve. Gyorsaság, fordulékonyaság, intelligencia, nyúlúzó hajlam és állóképesség. Minden agár kétszer fut a verseny során. Az összes bíró által adott pontszámot összeadják és a kapott pontszámok adják a verseny sorrendjét.

Ahhoz, hogy az agár kielégítse az agarász sport szenvedélyét és biztosítva legyen a sikert az alábbi tulajdonságokkal kell rendelkeznie az agárnak:

- elevenység: előrelendülés és képesség a vágta sebességének folyamatos növelésére a zsákmány elejtéséig
- éleslátás: ez alatt nem csak a kiváló látás, hanem a zsákmány felismerése is értetendő
- merészség, bátorság
- ügyesség: az éles kanyarokban és a zsákmány utolérésekor nagyon fontos ez a tulajdonság
- fogás képesség: ez a tulajdonság gyakorlással fejleszthető
- erő és fáradhatatlanság: ezen tulajdonságnak köszönhetően a magyar agár napokon keresztül tud dolgozni
- kitartás
- előzékenység: a zsákmány kímélete
- összhang: az agarak együtt működőek, alkalmazkodnak egymáshoz
- szimat: nem pepecselő, hanem az éles látással párosuló

Mivel a coursing értékelése viszonylag szubjektív, és nem mindenhol van erre alkalmas terület, így a lóverseny mintájára elkezdtek pályákat építeni, ahol az agarak versenyezhetnek. A kísérlet sikeres volt, ma az egyik legkedveltebb agaras sport. Meghatározott paraméterekkel rendelkező pályákon bonyolítják le a versenyeket, melyeknek talaja lehet homok, füves, vagy a kettő kombinációja.

A versenyzések mellett a magyar agár a kiállításoknak is kedvelt szereplői. A bírálat alapja az FCI által jóváhagyott fajta leírás (240.számú standard magyar agár), melyet a fajta adta ország (MEOESZ)készítette.

A magyar agár küllemét teljes mértékben a funkciója alakította ki, amely mind a gyorsaságot szolgálja. Elegáns megjelenésű, rusztikus felépítésű, nyújtott törzsű kutya.

A legfontosabb jegyek:

- Áramvonalasság amely a megnyúlt fejformán kezdve az elkeskenyedő arcorri rész, orrtükör terjedelmes, egyenletesen szélesedő kissé lapos koponyatető, tömeges koponya csontok, amelyek mégsem nehezek, és a fej sohasem burkolt, stopvonal hangsúlyos. A törzsön a hatalmas és terjedelmes mellkas után a felhúzott has.
- Szemek mandulavágásúak, ferde metszésűek, viszonylag nagyméretű, mivel az agaroknak az érzékszervei közül a látás a legfontosabb, lévén az agarak szemmel üldözik a zsákmányt. A magyar agár a mimikája során képes a szemét "elkerekíteni" és amikor komfortosan érzi magát szinte csíkszerűen összehúzni.
- Fülei rózsafülek, melyek vastagabb szövetűek, egy igazi magyar agárnál figyelő helyzetben sem állnak a súlyuk és a méretük miatt.
- A nyaka elegáns, de a többi agár fajtától eltérően nem túl hosszú és elsősorban vastagabb, izmos, hogy a fej a marnál alátámasztott kétkarú emelőben kellő ellensúlyt biztosítson a testnek, ezzel szolgáltatva a gyors előre haladást.
- Egyenes hátvonalú agarakhoz tartozik és az ágyék csak enyhén ívelt.
- Végtagok, hosszúak és mozgékonyak.
- Az izomzat erőteljes, lapos lefutású, szilaj, mely a kitartó munkát és a gyorsaságot szolgálja. Különösen fejlett a hát, ágyék és a hátulsó végtagok izomzata, ez a mozgás "motorja".
- Farok kissé alacsonyan tűzött és mindig a hátvonalban, vagy az alatt hordott. Tövénél vastag, csak kissé vékonyodik el a vége felé. Dús szőrzettel fedett, alsó szélén „kefét” alkot. Nem túl hosszú és szinte sohasem egyenes. A csánkizület magasságában visszahajlik és egy nem teljes gyűrűt képező "pipát" hoz létre.
- Mancsok kellően ívelt, hosszúkás, ezzel a sérülés veszélyének jobban ellenálló, változatos, egyenetlen talajon is jól alkalmazkodó nyúlmancs.
- A kültakaró a funkciónak megfelelően alakult, feszes, testhez simuló bőr, bár rövid, de keményszálú szőrzet. (Soha nem finom egér szőr) Télen vastagabb prémű, mely alkalmassá teszi a külső tartáshoz is.
- A magyar agár színe egyéniséget ad minden egyednek. Nem megengedett szín: kék, kék foltos, csokoládébarna, fekete/cser, ordas szürke.
- Mozgása: könnyed és erőlködésmentes, gazdaságos, dinamikus. Speciálisan vadászó kutyák, ebben segíti őket a csak az agarakra jellemző mozgásforma az „agár vágta”, úgynevezett kettős lebegő galopp. A leggyorsabb mozgásforma.

Alapvető jellem tulajdonsága a magyar agárnak az erő, elegancia, nemesség, büszkeség és bizalom. Önálló és gyors döntéshozatali képesség, hallatlanul rövid reakció idő, energikusság, ugyanakkor hatékony pihenés az izomzat és az idegrendszer regenerálására és a bármely pillanatban szükségessé váló aktivitás tökéletes hatékonyságának biztosítására. Mindig figyel a gazdájára és bármikor kész a kedvébe járni. Nem flegmatikus.

Igazi, megbízható háterszág a gazda számára. A családot és annak élőhelyét védelmezi. Feleslegesen sohasem ugat. Ha az agarunk csaholásba kezd érdemes oda figyelni, hogy mi az oka. A számára nem ismert betolakodó előtt tipikusan keresztbe áll egészen az ujjá hegyén és a gazdájának ugatással jelzi az "eseményt". A gazda első barátságos mozdulatára azonban visszavonulót fúj és elfogadja az érkezőt. A saját területén kívül az emberrel, kutyákkal barátságosan kezdeményező. A gyerekek nagy barátja. Megható látni hogyan vigyáz a nála

kisebbre még játék közben is. Szereti a vizet, szórakozásának egyike a vízparton futkározni vagy fürdeni, úszni "mosollyal" az arcán, mely egyébként is jellemzi, ha jó kedve van.

Munkácsi Mihály: Az agár

5. Indoklás a Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvétel mellett

A Magyar Országgyűlés 32/2004 (IV.19.) OGY Határozatával a védett őshonos vagy veszélyeztetett, magas genetikai értéket képviselő tenyésztett magyar állatfajtákat Nemzeti Kinccsé nyilvánította.

A magyar kutyafajták a magyar ember évszázados tenyésztői munkájának eredményei, múltunk és magyar történelmünk szerves része. Hozzá tartoznak a magyar tájhoz, erősítik nemzeti identitásunkat, ma is élő, eleven örökségünk.

A tenyésztő szervezetek célja, hogy a magyarországi állomány azonos elvek alapján történő, szabályozott, ellenőrizhető tenyésztés során született, a standardjához leginkább közelítő, egészséges, örökletes betegségektől mentes, fajtatiszta egyedekből tevődjön össze. A tenyésztés során kiemelkedően fontos a használati érték és a genetikai diverzitás megőrzése, mind a hagyományos mind a XXI. század követelményeinek megfelelő készségek fenntartása.

Komondor

A komondor pásztorkutyafajtáink között a legkitenyésztettebb, a legnagyobb homogenitást mutató. Bár származásilag ősi fajta, mégis a benne rejlő tenyésztőmunka, az értékmérő tulajdonságok, a megjelenési forma összessége alapján azt mondhatjuk, hogy következetesen kitenyésztett kutyafajta. Jellemző tulajdonságai a fajta minden egyedén fellelhetők, s fajta jellegét nagy biztonsággal örökíti utódaira. Jellegében minden fás fajtától jól elhatárolható. A nagyság, az alacsony fejtartás, a lelógó fark, a fehér, hosszú, nemezes vagy zsinóros szőr, a szőrtől ernyősen takart fej, a fejkát mind, mind speciális és egyedülálló.

Tetszetős külső formája fajtajellegének egyik alapvonása, de semmiképpen sem szabad elhanyagolni belső értékeit, a megvesztegethetetlen őrzőkészséget, a bátorságot, erőt sugárzó szervezetet, igénytelenséget. Ezek a használati tulajdonságok olyan értéket képviselnek, és annyira jellemzőek rá, hogy a sportcélokon túl biztos jövőt jelentenek a komondornak.

Csodálni való az a harmónia, amelyet az egységes szörköntösű komondor mutat. Az egyes testtájak közötti arány, az egész test összhangja, homogenitása a nagy bunda ellenére is nemességet és tetszetősséget kölcsönöz a fajtának. A komondor a legnagyobb pásztorkutyafajtánk. A háborús évek és a régi munkaterületének teljes felszámolódása ellenben azt eredményezte, hogy magassága csökkent. Ez a csökkenés annyira határozott volt, hogy úgy tűnt, nem is lehet rövid idő alatt elérni a régi, kívánatos nagyságot.

A legutóbbi évek jó tartási, takarmányozási viszonyai következtében már jócskán van olyan komondorunk, amelyik magasságban semmi kívánnivalót nem hagy. Tenyésztőinké az érdem, hogy ezt a fejlődést fajtatiszta tenyésztéssel érték el.

A nagy melegben elfekvő komondor nem is sejteti azt az élénkséget, amelyet támadásban mutat. Bármilyen meleg is legyen azonban, akármennyire visszahúzódik is a komondor, az ernyőzött szemek láthatatlanul, élénken figyelik a környezetet.

Vérmérsékletének jellemzése nem könnyű dolog. A mindent elfedő, hatalmas szőrzet rejtelmességet kölcsönöz a komondornak. Nyíltan nem látjuk a szemét, és a testmozgása sem árulja el érzelmeit, csak akkor, amikor már tevékenykedik. Ez a tevékenység azonban legtöbbször már befejezett tény jelent. Nyugodt körülmények között ugyanis flegmatikusnak látszik, de ha úgy látja, hogy cselekednie kell, egy pillanat alatt szemtől szembe támad. A buldog nyugalmaival pihen, a schnauzer élénkségével támad.

Nevelni lehet, de ok nélkül büntetni nem szabad. Az elrontott komondorok rossz emlékek hatása alatt fékezhetetlenek. A lecövekelt láncon való tartás is elősegítheti az eldurvulást. A nem fiatal kortól fogva durva kutya az élet folyamán felvett rossz tulajdonságát nem örökíti.

Az idegennek annyit mindenképpen tudnia kell a komondorról, hogy nem kedveskedő fajta,

és a bizalmaskodást, a cirógatást nemcsak hogy nem szereti, de nem is tűri. Mivel pedig a kedélyállapotát nem lehet a szeméről leolvasni, az idegen óvatosan közeledjen hozzá, vagy inkább maradjon távol tőle.

A puztán terelő pásztorebek akkor dolgoztak, amikor a pásztor is kimozdult szállásáról, az őrző ebek pedig éppen akkor léptek szolgálatba, amikor a pásztor pihent. Éjszaka, zord időjárás esetén védtek a nyáját. Az időjárás viszontagságait tehát feltétlenül tűrniük kellett. Amelyik kutya pedig kontinentális klímánk alatt egyformán tűri a tél hidegét, a nyár perzselő hevét, az csak szilárd szervezetű lehet. A komondor nagy teste, nyugodt, de alkalomadtán élénk vérmérséklete szilárd szervezettel párosult. A csökkent ellenálló képességű, a kevésbé küzdőképes, a petyhüdt egyedeket az élet, a természetes szelekció irtotta ki a fajtából. A komondor így igen egészséges fajta lett.

A komondor ősi rendeltetését tekintve azt gondolhatnánk, hogy különleges tanulékonyásra sohasem volt szüksége. A természetes életösztön, a küzdeni akarás volt az életeleme. Ez nagyjából így is volt, de vagy nem derítettük fel teljességgel a komondor ősi foglalkozását, vagy rejtett maradt munkája, mert használhatósága, tanulékonyága elég sokoldalú, elég nagyfokú. Van feljegyzésünk tanított komondorról, amelyik a gazdasági udvar rendjét tartotta fenn; tudunk jó szimatú komondorokról, amelyek vadászaton segítettek; idomított rendőr-kutyának is használták nem is egyszer, és nyomozószolgálatban is jó eredményt ért el. Persze, mindenekelőtt nagyszerű őrző volt, kiváló verekedő a farkassal, s ha kellett, az embert is védte ember ellen.

E sokoldalúságból levonhatjuk azt a következtetést, hogy a bátorsággal vegyes támadókedv mellett a jó szimat, az értelmesség is öröklött tulajdonsága. Csak ezeket a tulajdonságait új életkörülményei között nem használta fel az ember, s ilyen irányban nem is szelektálta. Ez a magyarázata azután annak, hogy némelyik egyed „önfejű”. Nagyszerűen teljesít minden parancsot, de ha valamit *külön* is akar, akkor nem lehet eltéríteni. Ha egyszer megkötötte magát, akkor méltányolni illik akaratát, mert büntetéssel nem sokra megyünk, és csak nagyobb ellenállást váltunk ki.

Használati alkata: nagy testű, szikár, őrző-védő pásztoreb, amely a kultúrkörülmények között sem vált luxuskutyává, hanem extenzivebb őrző-védő munkát lát el. A használati típusnak megfelelő testnagysága, csontozata, szolgálati jellege, vérmérséklete, mozgása, stb.

A komondor ősi munkája a nyáj, a gulya, a pásztor javainak védelme volt. Ezt a kötelességét napszakra és évszakra való tekintet nélkül látta el. Legéberebbnek akkor kellett lennie, amikor a legsötétebb volt, amikor az időjárás is kedvezett a pásztor ellenségeinek. Ilyen mostoha körülmények között megívott évezredes harcban edződött és szelektálódott a komondorfajta. Munkája közbeni viselkedése egészen speciális. Ritkán ugat és akkor sem azért, hogy a bajt elhárítsa vagy, hogy más figyelmét is felhívja a bajra. A baj megszüntetése csak az ő és csakis az ő feladata, ehhez tehát nem kér nyilvánosságot. Észrevétlenül húzódik meg, és legfőljebb morranással támad. Ráugrik ellenfelére, és tekintve testtömegét, ledönti azt. Ledöntött, mozdulatlan ellenfelét tovább nem bántja, de vigyáz rá.

A komondor általában nem sokat mozog, főleg nem nappal és nyáron. A védett területet ellenben szemmel tartja, és ha kell, késedelem nélkül beavatkozik. Támadásmódja és harapása félelmetes.

Ma a legtöbb komondort házörzésre használják. Munkáját kifogás nélkül látja el. A nagy épületek, majorok, gyáregységek különlegesen védendő helyeinek őrzésére a komondor kiváló fajta. A kezelőszemélyzethez szoktatva, a védendő területét mozgó lény meg nem közelítheti. Katonai objektumok őrzésében ugyanígy megállná a helyét.

Megvesztegethetetlen. Nem barátkozó, s idegentől tanítás nélkül nem fogad el ételmelet. Személyvédelemre, főleg helyhez kötött védelemre igen jól használható. Külföldön gyerekvédelemre is jó eredménnyel használták.

Az FCI (*Nemzetközi Kinológiai Szövetség*) 53. sz. standardja alatt tartja számon a komondort, mint magyar pásztorkutyafajtát, s annak kizárólagos fajtagondozó országának

Magyarországot tartja nyilván. A Hungária Komondor Klub a fajta hivatalos magyarországi fajtagondozó és elismert tenyésztő szervezete.

A Hungária Komondor Klub története és tevékenysége a kezdetektől napjainkig egy alapvető célkitűzés mentén formálódott: kellő egyedszámban megőrizni és fenntartani a komondort az utókor számára oly módon, hogy annak külső és belső értékei megmaradjanak.

E célkitűzést egyes magyar kutyafajták esetében könnyebb, míg más fajták esetében, mint pl. a komondor nehezebb megvalósítani. A vadászkutyák eredeti funkciója és az ezzel járó a fajtákkal szemben támasztott igények az elmúlt évtizedekben vagy akár évszázadokban nem sokat változtak. Míg a komondor esetében ez idő alatt a paraszti gazdálkodás, mint élelmiszer alapanyag előállítás ágazati átalakulása és technológiai váltása, az igen jelentős gépesítés és intenzifikáció miatt a komondor feladata és képességeinek hasznosítása jelentősen leértékelődött.

Az elmúlt évszázadban a komondor számára a világháborúk és azt követő politikai rendszer által támasztott „követelmények” állták útját annak, hogy a fajta elnyerje méltó megbecsültségét és tenyésztésének színvonala magas szintűvé válhasson. Ennek ellenére a század utolsó évtizedeiben az egyedszám és a minőség tekintetében is az emelkedő tendencia volt a jellemző. Úgy tűnt a fajta megtalálta a helyét mind a magyarországi, mind a külföldi kutyatartást igénylő társadalmi rétegek igényei között.

A komondor magyarországi egyedszáma 5-6000 regisztrált és kb. még egyszer ennyi regisztrálatlan egyed. Az ország határain kívül nagyobb számban tartják még a szomszédos országokban elsősorban a magyarlakta területeken, az Egyesült Államokban és Németországban.

Az előzőekben felsorolt, a komondor fajta eredetéről és tulajdonságairól valamint annak jelentőségéről taglaltak alapján kérjük és javasoljuk a komondor felvételét a Magyar Értéktár Agrár- és élelmiszergazdasági szekciójába történő felvételét.

Kuvasz

A századforduló időszakában a magyar kutyafajták tenyésztése iránt fokozódott az érdeklődés.

A kuvasz első fajtaleírása 1905-ben történt, Buzzi Géza nevéhez fűződik.

Elsődleges cél volt ekkor a mennyiség növelése.

A standardot 1914-ben Kerpely, írta le. Dr. Raitsits Emil „*A Magyar Kutyák. A Magyar Pásztor és Juhászkutyák származása, története, leírása és tenyésztése*” című könyve már igen részletes standard leírást tartalmazott. (Kiadta a Centrum Kiadóvállalat 1924) Dr. Raitsits Emil munkájával vette kezdetét a minőségi szelekció a húszas években.

Megindult a rendszeres tenyésztés.

Erdély és Felvidék elcsatolásával a legjobb minőségű kuvasz tenyészállomány Magyarország határain kívül rekedt.

A fajta standardját 1935-ben Abonyi Lajos, Anghi Csaba és Müller (Márki) Iván dolgozták át. Magyarországon a falvakban igaz döcögösen, de beindult a kuvasz szervezett tenyésztése.

A fajta létszáma ugrásszerűen emelkedett. A kuvasz fizikális és mentális változáson ment keresztül pozitív értelemben. A hazai kuvasz állomány minősége a harmincas években igaz kis túlzással mondva, de már elfogadhatónak volt mondható. Lassan kezdett kialakulni az ideálisnak vélt, szikár testfelépítésű, acélos, típusos, magabiztos, bátor kiegyensúlyozott idegrendszerű kuvasz.

A további fejlődés gátja volt az aktív vidéki szervezetek hiánya, az összefogás, a tenyésztési ismeretek általános elterjedése, a hézagos szakmai ismeret a tenyésztők körében, a széthúzás. Mindezen okok miatt viszonylag egy heterogén állomány, alakult ki hazánkban. Ami viszont okot adhatott a bizakodásra, hogy egy szakmailag hozzáértő szűk körben, már egy nagyobb

létszámú tisztavérű kuvaszállományt is regisztráltak. Ezek az egyedek nemcsak küllemben mutatattak tetszetős, típusos megjelenést, hanem viselkedésben is.

A kuvasz határainkon túl is kezdett népszerűvé válni, pl. Svájcban, Németországban, Hollandiában, Svédországban.

A második világháború derékba törte a fajta töretlen fejlődését. A bátor, félelmet nem ismerő kuvasz szinte a kipusztulás szélére került.

A porták, a gazda, továbbá az állatállomány védelmére kelt, az ősi parancsnak engedelmessé, az élte árán is védelmezte, azokat. A gyilkos golyók végeztek a többséggel. A háború után újfent építkezni kellett, szinte a nulláról. Egy igen kis létszámú, heterogén állománnyal indulhatott meg a fajta regenerálása, „újraélesztése.”

Anghi Csaba a Fővárosi Állat és Növénykert főigazgatójaként elsőként létrehozta az "Állatkerti tenyészetet". Neki köszönhetően a fajtái iránt aggódók fellélegeztek.

A kuvasz átütő állománynövekedése Kovács Antalnak a Gyapjúforgalmi Vállalat igazgatójának - aki egyben kiváló szakember, valamint FCI küllembíró is volt – a nevéhez fűződik, aki létrehozta a „Gyapjús Kuvasz Kennelt.” (1953)

A Gyapjús kennel a kuvasz jövőjének az alakításában létszámának növekedésében, meghatározó szerepet töltött be.

Kedvet kapván, az elért eredmények láttán, a hatvanas évektől többen is próbálkoztak főleg állami gazdaságokban a fajta tenyésztésével, pl. Lajtahanságban, Bábolnán, Agárdon, Hőgyészen, is alapítottak tenyészeteket, sajnos ezek nem sokáig működtek. A kuvasz a nagyüzemi tenyésztést szociális érzékenysége miatt (kifejezett gazda centrikus) nem volt képes elviselni, számára a falkán belül betöltött szerepe, a rá figyelés fontossága meghatározó, így a kuvasz nagyüzemi tenyésztése lassan megszűnt.

A kuvasz létszámának a növekedését elősegítette az az állami intézkedés, amely adókedvezményben, anyagi támogatásban részesítette az üzemi és az egyéni tenyésztőket.

Ismét felfelé ívelt külföldön a kuvasz népszerűsége.

A fajta gondozását a MEOE fennhatósága mellett a MEOE Hungária Kuvasz Klub, (MEOE HKK) mint a MEOE belső klubja végezte.

Jelentősen nőtt a törzskönyvezett egyedek száma, míg 1938-ban 8 törzskönyvet adtak ki, 1988-ra már 2160-at (!)

A megszületett törzskönyvezett egyedek száma azonban lassan évről évre kezdett csökkenni. 1995-ben már csak 863, 2008-ra pedig nem sokkal ment 200 fölé.

Ennek egyik fő oka a hazánkba beáramló tömeges hullámban érkező idegen, a kuvaszhoz hasonló nagytestű őrző – védő fajták.

A kuvasz népszerűsége megkopott, az emberek figyelme egyre inkább – méltatlanul - a külföldi divatos fajták felé irányult. Külföldi fajta jelent meg a falvak portáinál, sőt a tanyákon állattartó telepeken is. Természetesen a külhoni kutyák beáramlása hazánkba „csak” egy indok a létszám csökkenésének.

A rosszindulatú igaztalan hamis vádak sora, okozta, okozza talán a legnagyobb problémát, amely a fajta viselkedését célozta meg a kuvasz lejárata érdekében. A tenyésztői kedv megtorpant, amelyhez persze hozzájárult a beszűkült munkalehetőség, a munkanélküliség, a megélhetési gondok. A jól működött eredményes tenyészetek száma egyre csökkent, több idősebb tenyésztő eltávozott közülünk. Ami biztató a jövőre nézve, a fiatalok lelkes bekapcsolódása a tenyésztői munkába.

Nem tett jót a tenyésztésnek, a tenyésztői kedvnek, a MEOE körüli tartós huzavonának, a bizonytalanság, az időnként előforduló teljes kilátástalanság. (Amely mára már rendeződött, pozitív, kedvező irányba.)

A MEOE, hogy rendezze sorait, anyagi helyzetét stabilizálja, felszámolta belső klubjait, és azoknak önálló jogi személyiségű egyesületekké, klubokká kellett átalakulniuk. (2012. év) Ebben a bizonytalan, zavaros helyzetben vette át 2012-ben a stafétát a MEOE HKK-tól, a Magyar Kuvasz Fajtagondozó Egyesület, (MKFE) amely 2014 június 06.-tól a NÉBIH által

kinevezett Elismert Tenyésztői Szervezetként (ETSZ) működik. Az Egyesület helyzete stabil, taglétszámunk egyre növekszik, a vezetőség a tagság teljes bizalmát élvezi. A Tenyésztési Bizottság, magas szakmai képzettséggel rendelkező tagokból áll. (állatorvosok, FCI küllem és munkabírók, elismert aktív tenyésztők)

A Magyar Kuvasz Fajtagondozó Egyesület ETSZ hármass célkitűzést programot tűzött a zászlajára: a munkakészség, (viselkedés, természet) az egészség és a kifogástalan küllem feletti örökdedt. Ezek közül kiemelt programunk, a munkakészség megőrzése, a tanulékonyág fejlesztése, amelynek érdekében hívtuk éltre a "Használati Értékfelmérő Versenyt." A verseny a neveléssel, a tanítással, a képzéssel megszerzett tudást értékeli. Célja felkutatni a jó munkakészséggel rendelkező egyedeket.

Biztatjuk a gazdákat, kuvasz tartókat, tenyésztőket, hogy fejlesszék, őrizzék meg kuvaszuk tudását, tanítsák, képezzék kedvenceiket, esetleg sportoljanak velük. (népszerűsítés) A XXI. században csak a jól szocializált, jól kezelhető, együttműködő, „több lábon álló” fajták maradhatnak csak fent.

Voltak és vannak, akik megpróbálják felkarolni a fajtát, de mélységeiben nem igazán ismerik a kuvasz lelkületét, lényének igazi varázsát, értékét, természetét, ennek köszönhetően számos sztereotípiát él a kuvasszal kapcsolatban. Ebből egyenesen következik, hogy a fajta megítélése oly ellentmondásos, tévhit, mendemondák egész sokasága vetíti rá árnyékát. A ma emberének az elvárása a kuvasztól nem egyértelmű. Más az elvárás a városban egy családias nyüzsgő forgalmas világban, más az elvárás a sportpályákon, és megint más eredeti környezetben, ahol az ősi adottság meglétét várják el és kérik számon tőle, de lehet az elvárás a felsoroltak egyvelege is.

Mit várhatunk el a kuvasztól, valójában milyen a kuvasz természete, viselkedése?

Kevés kutyát ítélnék meg oly ellentmondásosan, mint a kuvaszt. A jó és a rossz jelzők egész sorát kell elviselniük gazdáiknak. Elképesztő történeteket mesélnek róluk, amelyek néha az égig magasztalják, némelykor pedig földig sújtják őket. A kuvasztól, a kezdetektől egészen a napjainkig oly sok mindent vártak és várnak el, ami olyanná alakította, formálta, hogy kis túlzással mondva, az élet szinte minden területén megállja a helyét. Talán nem is létezik a világon még egy olyan fajta, amelynek az elmúlt évszázadok során oly sok szereposztás jutott volna, mint neki. A kuvasz sokszínűségét a múltjában kell keresnünk és ezt a jelenben is meg kell őriznünk. A kényszerváltás által bekövetkezett sokkoló környezeti hatásokat - tartás, bánásmód, környezet, foglalkoztatás kivételes intelligenciájának köszönhetően, jól feldogozta, és a saját javára fordította. Tökéletesen integrálódott a mai kor világába. Viselkedésében azért még hordozza az ősi jegyeket, (lásd, visszahelyezve eredeti környezetbe, ott is tökéletesen ellátja a feladatát) de többnyire „modernizálódott”, ezért alaptermészete számtalan téren eltér a többi pásztorkutyafajtától, és azoktól élesen elkülönítő jegyeket hordoz.

Általában alkalmazkodóbb, szabálykövetőbb. Könnyebben képezhető, tanítható, mint a többi pásztorkutyafajta. Az is igaz, hogy az önállósága kissé megkopott, gazdafüggőbbé vált, amelynek persze van pozitív hozadéka is, együttműködőbb, amely a nevelésnél, tanításnál értékes adottság. A kutyának abban a környezetben kell megállnia a helyét, amely környezetben él.

A környezeti hatások egyben meghatározzák, behatárolják a viselkedésüket. Ha a kuvasz, tartási életkörülményeit nézzük döntő többségük a falvak és a városok nyüzsgő világában él. Ez a körülmény meghatározza, hogy mit szabad, mit kell, és mit lehet elvárunk tőle, *legyen jól szocializált, emberhez és kutyához egyaránt, legyen bátor, magabiztos, munkájában kitartó, figyelmes, a környezetében élőkre, ne jelentsen veszélyt, szót fogadjon. (kezelhetőség, irányíthatóság, együttműködés) Fontos továbbá a kiszámítható viselkedés. (nevelés, tanítás, jelentősége) Minél többirányú foglalkoztatás.*

A kuvasz őrző-védő pásztorkutya elsősorban és ennek maradéktalanul megfelel, hisz minden iskoláztatás tanítás nélkül ösztönösen védi a házat, a tanyát, a jószágot, az ember vagyontárgyait, sőt magát az embert is, azonban a mai Európában a fegyelmezhetőségnek.

irányíthatóságnak kell prioritást adni. A tenyésztésért felelős fajtaklubnak, a tenyésztőknek, e téren nagy a felelőssége.

A „kultúr környezetben” élő kuvasznak az egyes kutyasportok valamelyikére való felkészítése, majd azon történő részvétele, nagymértékben helyettesíti az eredeti „munkakörét.” Ilyen pl. engedelmes feladatok, ügyességi feladatok, agility, flyball, terelés, őrző-védő munka, dog dancing, nyomkövető munka, vadászat, munkaversenyek, MEOESZ Magyar Pásztorkutyák Munkaversenye.

Ha a felkészítést, a foglakozást, erőszakmentesen, türelmesen, következetesen végezi a gazda - pozitív megerősítéssel - az egyed adottságát, egyéniségét természetét is figyelembe véve, általa kutyája jó közérzetét is biztosítja, valamint kialakul a kutyában az együttműködési készség, a bizalom, kötődés a gazdája iránt. A képzéssel, a tanítással történő felkészítés másik fontos célja, a fizikai, pszichikai egészség megőrzése. (állóképesség, magabiztosság, munkakészség, szervezeti szilárdság)

A felvezető, részéről elvárt egy alapszintű etológiai, kynológiai felkészültség, kitartó céltudatos munka, továbbá fizikai állóképesség. A kuvasz népszerűsítését elősegíti, az elterjedt számos negatív jelzők sorát is cáfolhatja az a kuvasz, amely a versenypályákon is bizonyítja, hogy nem csak szép, hanem okos, ügyes, bátor alkalmas a különféle feladatok elsajátítására, azok bemutatására.

Az országos, sőt nemzetközi jelentőségűek a kuvaszal történt, történő hagyományörző bemutatók tartása hazánkban és a határainkon túl, valamint a kuvasz bevonásával végzett – már évtizedek óta folyamatosan - népszerűsítő oktató előadások, óvodákban, iskolákban. A jövő nemzedéknek a jó irányban történő „formálása” felbecsülhetetlen értékkel bír.

A kuvasz képzése tanítása nem valami ördögtől származtatott rossz, nem fajtaidegen, hisz a fajtastandard erről így ír:

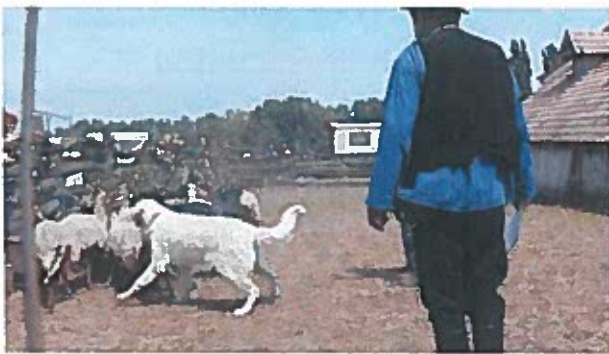
„Felhasználása: Házak, birtokok, telepek és haszonállatok, továbbá személyek őrzés-védése. Sport és munkakutyának is alkalmas.” „*Canis familiaris undulans hungaricus.* Abonyi L. 1935 FCI Standardszám: 54/b. H”

Xántus János Középiskolában, sportnapon, kuvasz bemutató.

Kuvasz terápiás foglalkozáson.

Kuvasszal terelési bemutató. TKV vizsga.

Nyomkövetés, kuvasszal /verseny/

Népszerűsítő bemutató. A gyerekek bevonásával.

Fogyatékkal élők segítése

Oktatás az óvodában a kuvasz bevonásával.
Aktívak az ovisok.

Őrző-védő sportban a kuvasz

Itthon és külföldön népszerűsítő bemutatók.

Budapest, Etológia Tanszéken jól vizsgázott a kuvasz.

Kuvasz versenysportban is megállja a helyét. Apport munka.

A Magyar Értéktár, majd a hungaricum elérése kedvező előrelépést jelentene a kuvasz számára a népszerűsítése terén.

Az ETSZ MKFE elsődleges célja a megszületendő egyedszám látványos emelése, a minőség megőrzése mellett. A kihalás széléről visszahozni a kuvaszt, több mint kötelesség. A tenyésztői kedv megteremtése, elengedhetetlen. A fiatalokat bevonni a munkába, kiemelt cél.

Igyekezünk elhíttetni velük, saját példánkon át is, hogy a kuvasz is tehetséges számos területen, nemcsak a külföldi fajták. A népszerűsítő szakmai előadások folytatása országsszerte az Egyesület programjában szerepel, mint ahogy a fajtamentés is.

A kutyatartók etikai kötelessége a kutya felnevelése, urbanizált világunkban egy kicsit tovább lépve, legalább egy alapszintű viselkedési kultúra megtanítása, már az óvodákban, iskolában is.

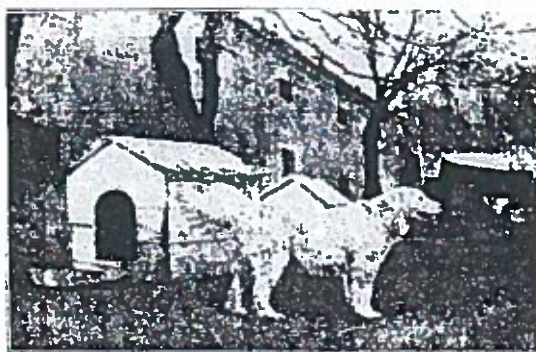
A kuvasz a mai világban is megállja a helyét. Nagyobb megbecsülésre, odafigyelésre, szeretetre és kölcsönös megértő tiszteletre van szüksége a fajtának. A kuvasz olyan kivételes adottságokkal, genetikai háttérrel megáldott fajta, hogy a mai modern világ szerteágazó feladatainak is meg tud felelni. Tisztelni szeretni megbecsülni kell őt.

Mindig tudja és érezze, hogy ő a "falka" a család megbecsült tagja, érezzük vele, hogy a munkája, léte fontos számunkra, mint ahogy tette azt egykoron eredeti gazdája pásztor ember is.

Dr. Raitsits Emil „A Magyar Kutyák” A magyar pásztor-és juhászkutyák származása, története, leírása, és tenyésztése könyvéből. Budapest 1924.

„Kuvaszunk az állati psziché legnemesebb vonásait hordja magában, s aki ezeket, a jó tulajdonságokat egyszer megismerte, az csakis a kuvaszokat tekinti a legnemesebb kutyafajtának”

Dr. Raitsits Emil „A Magyar Kutyák” A magyar pásztor-és juhászkutyák származása, története, könyvéből. (Budapest 1924)

A képen látható kuvasz Eszterházy grófnő tallói gazdaságát őrzi.
A fotót Dr. Raitsits Emil készítette, 1920-as évek elején.

Puli, Pumi, Mudi

A terelő pásztorokutyák kialakulása a magyar ember évszázados munkájának eredménye, múltunk és magyar történelmünk szerves része. Hozzá tartoznak a magyar tájhoz, erősítik nemzeti identitásunkat, ma is élő, eleven örökségünk.

A XX. század eleje óta önálló kutyafajtaként jegyzik a pulit, a pumit, és a mudit. Vidéki tájaink jellegzetes terelő kutyái, kialakulásuk céltudatos tenyésztői és fajtanemesítői munka következménye. A három fajta eredeti tenyésztési célja a terelés volt, azonban a mai társadalmisított tartási körülmények módosítják ezt, és a terelés mellett sport célokra is kiválóan alkalmazzák, melynek során a nemzetközi élvonalban szerepelnek.

A magyar szépirodalom legnépszerűbb regényei közt található Fekete István: Bogánccs című regénye is, mely 1957-ben jelent meg, és azóta számtalan kiadást megélt. A regény egy pumiról szól – ez is hozzájárult a fajta népszerűsítéséhez és megismeréséhez nem csak hazánkban, de a világ számos országában.

A Magyar Pumi Klub, a Hungária Puli Klub és a Fényes Mudi Klub célja, hogy a magyarországi állomány azonos elvek alapján történő, szabályozott, ellenőrizhető tenyésztés

során született, a standardjához leginkább közelítő, egészséges, örökletes betegségektől mentes, fajtatiszta egyedekből tevődjön össze. A tenyésztés során kiemelkedően fontos a használati érték és a genetikai diverzitás megőrzése, mind a hagyományos (terelő ösztön, munkakészség), mind a XXI. század követelményeinek megfelelő (ügyességi sportok, társasági viselkedés) készségek fenntartása.

Puli

A magyar kutyafajták között szerepel a puli. Ősi magyar fajtának számít, fontos tudni, hogy a jelenleg hatályos jogszabályok szerint a helyileg bevezetett ebadó mellett is mentes az adózás alól. Származását tekintve ázsiai eredetű pásztorkutya. A puli juhászok és gulyások segítőtársa volt, így terelő ösztöne genetikailag meghatározott. Hermann Ottó így ír a puliról: „A puli működése bámulatos. Az eb csöndesen, mintegy unottan ül a juhász lábainál, egy szóra felpattan, ránéz a gazdájára, s erre a szóra: Teee – eridj arra! – vágatva indul abba az irányba, amerre a gazda fejével intve mutat; egyet-kettőt vakkant, mire a nyáj már kanyarodik, minden késlekedő juhnak nekiront, s ha nem szedi elég szaporán a lábát vakkant, s meg is cibálja a bundáját.” A hazai puliállomány megsínylette a népi pásztorkodás területének szűkülését, de az 1920-as években Dr. Raisits Emil az állatorvosi Főiskola tanárának munkássága nyomán megkezdődött a magyar kutyafajták törzskönyvezése és nemesítése. Neki köszönhető, hogy a puli fajtára legjellemzőbb tulajdonsággal bíró egyedeket összegyűjtötte, és a Fővárosi Állatkert keretein belül elkezdte a tenyésztést.

A ma élő pulik nyilvánvalóan más kihívásnak kell, hogy megfeleljenek, mint évszázadokkal ezelőtt élt őseik. Ma már kevés puli látja el eredeti feladatát, azaz kevesen szolgálnak pásztor mellett terelőkutyaaként. Azonban nem szabad azt hinnünk, hogy a puli létjogosultsága a XXI. század nyújtotta körülmények közt megszűnt. A puli tökéletesen beilleszkedett a mai modern létformába.

Színe: fekete, fehér, fakó és a szürke különböző árnyalatai. Arányos testű, közepes nagyságú, mozgékony pásztorkutya. Ékessége a különleges szőrtakarója, amely lehet: szalagos, zsinóros jellegű, nemezes, gubancos, nyílt, sima, selymes. Dús szőrzettel borított gömbölyű feje alig különül el testétől, mert nyaka a hosszú szőrzet miatt szinte nem is érzékelhető. Arcorri része rövidebb, mint az agykaponyai része, orrháta egyenes, orrtükre viszonylag nagy, fekete. Állkapcsa fejlett, fogazata erőteljes, metszőfogai ollósan záródnak. Szeme sötétbarna, értelmes tekintetű. Füle széles, lekerekedő, lelógó, szinte észre sem vehető. Háta egyenes, feszes, középhosszú. Ágyéka rövid, egyenes, rendkívül feszes. Farka az ágyéktájékra visszakunkorodik; hosszú szőrzet borítja, ezért szinte beleolvad a far szőrzetébe. Mellkasa hosszú és mély. Hasa enyhén felhúzott. Mellső végtagjai szikár izomzatúak, egyenesek, párhuzamosak. A hátulsó végtagok is jó izomzatúak. A csánk szikár. Mancsa erős, kerekded, karmai feketék vagy palaszürkék.

Jelleme: Energikus, mozgékony, nagyon élénk, sohasem lusta. Hihetetlenül tanulékony. Legendás terelőtulajdonságairól köteteket lehetne írni. Páratlan intelligenciáját a magyar klasszikus remekírók sok-sok novellában megörökítették. Bátor, rettenthetetlen, szinte semmitől se fél. Nem túlzottan ugató, kiegyensúlyozott idegrenderű. A puli értelmes, eleven, karakteres kutya. Kiváló házőrző, amely habozás nélkül megvédi családját és otthonát. A családhoz igen hűséges, de a természetében mindig megmarad némi független vonás. Szeret a szabadban lenni, bármilyen legyen is az idő. Az idegenekkel szemben eleinte tartózkodóan viselkedik, és később sem kedvel meg mindenkit.

Társas viselkedése:

A puli általában jól megfér a többi kutyával, s a más háziállatokkal való kapcsolata is csak ritkán okoz gondokat. Rendszerint jól kijön a gyerekekkel is. Hajlamos arra, hogy különösen szoros kapcsolatot alakítson ki a család valamelyik tagjával, aki attól kezdve számíthat a kutya figyelmére és fokozott szeretetére.

Szörápolás: Ékessége a sajátos földig érő, fürtös szőrzete, ami egyedi, csak rá jellemző formát mutat. Ezek a fürtök általában maguktól alakulnak ki. A szalagokat, zsinórokat képező tincseket időnként ápolnunk kell.

Az ápoláskor a tincseket kézzel egyenként kíméletesen választjuk szét egymástól. Ezzel nem okozunk semmilyen fájdalmat a kutyának. A kifejlett puli szőrét sosem keféljük, és nem fésüljük.

A pulinak a hiedelemmel ellentétben nincs elviselhetetlen melege a nyári kánikulában, mert a bundája, ha megfelelően gondozva van, kiváló hőszigetelőként működik.

Tanítás: A puli nagyon intelligens, gyorsan megérti a gazdájától kapott parancsokat, de az már a nevelés során alkalmazott megközelítéstől függ, hogy engedelmeskedik-e azoknak. Ha újra meg újra ugyanazt a parancsot hallja tőlünk, az felerősíti természetét független - és olykor makacs - oldalát. Célszerű a foglalkozásokat némi hancúrozással és labdázással vegyíteni, hogy a kutya számára tartósan élvezetesebbek maradjanak. Ha a gazdája jól reagál e fajta viselkedésére, és főként a helyes viselkedés jutalmazásával neveli kutyáját, akkor rövid idő alatt szinte bármire meg tudja tanítani. A puli - főként, ha kan - elég domináns viselkedésű lehet, ezért a nevelése és tartása során igen következetesnek kell lenni, de ennél is fontosabb a szeretet. Félénk természete miatt tanácsos a kutyát kölyökkorában a lehető legtöbb emberrel összeismertetni, mivel így megelőzhető, hogy idegenekkel szembeni bizalmatlansága eltúlzottá váljon.

Mozgásigénye: A puli mozgásigénye átlagos, de ahhoz is jól alkalmazkodik, ha néha a megszokottnál rövidebb ideig tart a séta. Ezt a kutyát kegyetlenség unalmas életre kárhoznatni - akkor érzi igazán jól magát, ha kedvére hancúrozhat és játszhat. Ezt - részben a különleges szőrzet miatt - már nézni is nagy élmény. Általában szeret labdázni és apportírozni is. A lakásban tartott puli ellen csupán két dolog szól: az egyik elevensége és rendkívüli mozgásigénye, a másik pedig az a körülmény, hogy szőrzete miatt gondos ápolást igényel.

Alkalmazása: A magyar pásztorkutyák közül vitathatatlanul a puli a legnépszerűbb. Ha rendkívüli sokoldalúságára, alkalmazkodó képességére, gazdája iránti ragaszkodására, hűségére, igénytelenségére és tanulékonyosságára gondolunk, ez a népszerűség teljesen megérdemelt. Érdekes jelenség, hogy a juhászok/pásztorok inkább a mudit, a pumit és más, fajta nélküli korcs kutyákat használnak terelésre, nyájörzésre. A puli tehát - legalábbis ami a használatát illeti - szinte "forradalmi" átalakuláson ment át; beköltözött a városi lakásokba, kertés a városi lakásokba, kertés házakba, a villanegyedekbe. Kedvenc lett ebből a nagyszerű pásztorkutyából. Külföldön is fogalom a puli. Mint ősi magyar fajtát, a világ szinte minden részén meghonosították. Magyar pásztorkutyaklubok - és ezen belül Puli Klubok alakulnak és működnek eredményesen Svédországtól Japánig. Megfelelő gazda mellett a puli igen jó eredményeket érhet el egyes kutyás sportokban, például az ügyességi próbákban vagy a labdázásban (flyball).

Pumi

A pumi a XIX. században kezdett elkülönülni: dr. Raitsits Emil vezetésével 1914-ben a Budapesti Állatkertben kezdték meg a puli dunántúli fajtaváltozatának tekintett pumit külön,

szelektáltan tenyésztani. A fajta első tudományos leírását Dr. Anghy Csaba Géza készítette 1935-ben, és az időközben elhunyt Raitsits doktor tiszteletére róla nevezte el: *Canis familiaris ovilis villosus terrarius Raitsitsi*.

A Magyar Pumi Klub, mint államilag elismert tenyésztő szervezet célja, hogy a magyarországi állomány azonos elvek alapján történő, szabályozott, ellenőrizhető tenyésztés során született, a standardjához leginkább közelítő, egészséges, örökletes betegségektől mentes, fajtatiszta egyedekből tevődjön össze. A tenyésztés során kiemelkedően fontos a használati érték és a genetikai diverzitás megőrzése, mind a hagyományos (terelő ösztön, munkakészség), mind a XXI. század követelményeinek megfelelő (ügyességi sportok, társasági viselkedés) készségek fenntartása.

A pumi az egész világon elterjedt, mindenhol rendkívül népszerű fajta, külföldön „Magyar Pumi”-ként ismerik.

Mudi

Magyarországon örvendetesen megszorodtak a színes mudik: kiállításokon egyre gyakoribbak a cifrák, barnák, és a hamvas mudi is. A tenyészszemléken pedig minden szín képviselteti magát, a fekete, barna, cifra, barna cifra, hamvas, fakó és fehér. A tenyésztők törekvése, hogy egyszer majd a Mudikat is lehessen színenként bírálni, csakúgy, mint a pulikat, ahol a fakót, fehéret és feketét külön bírálják.

A mudi, szerencsére, megőrizte jó munkakészségét. Szinte az összes magyar mudis dolgozik vagy sportol valamilyen szinten a kutyájával, legalább hobbiból járnak terelni vagy agilitizni. Nem egy kutya profi versenyző vagy bemutatós kutya.

Évente kb. 250 mudi kerül be újonnan a törzskönyvbe. Ez a szám elenyésző, más, idegen fajtákból ennek többszörösét is törzskönyvezzük. A lelkes tenyésztők továbbra is kutatják az országban "kallódó", falvakban élő, juhászok keze alatt dolgozó típusos kutyákat azért, hogy tenyészszemle és B törzskönyvezés után állományba lehessen venni, így tovább szélesíteni a genetikai alapot. A ma élő, zárt törzskönyvvel rendelkező mudi nagy része "egy családba" tartozik, így csak nagyon körültekintően lehet belekezdeni a tenyésztésbe ahhoz, hogy igazán szép és tenyésztésre is kiválóan alkalmas kölykök szülessenek. Szerencsére az elkötelezett mudisok nagyon sokat segítenek a kezdőknek a megfelelő szuka vagy kan kiválasztásához, mind törzskönyv, mind küllem alapján.

Magyarországon - de nem csak a mudiknál - még nem általánosan elterjedt a csípő és könyök diszplázia, a patella luxatio és a szem különböző betegségeinek szűrése. Remélhetőleg azonban egyre több kutya esik át legalább a csípő szűrésén, ami sokat segít majd e fajta egészségének megtartásához.

Sajnos, az "utca embere" számára a mudi többnyire ismeretlen fajta, attól függetlenül, hogy nemzeti kincsünk. Leginkább utcai keveréknek nézik. Manapság hál' Istennek egyre többen ismerik fel az utcán, kiállításon, versenyeken. Mióta a színváltozatok bekerültek a fajtaleírásba és egyre több szín standardszín jelenik meg a rendezvényeken, egyre többször halljuk vissza, hogy: ez vagy az a mudiszínváltozat mennyire tetszik nekem!

A fajta igazi értéke a belső tulajdonságaiban rejlik, de nem árt, ha ehhez egy tetszetősebb külső is tartozik. Ebben igyekeznek a fajta szerelmesei, a tenyésztők és versenyzők, a fajtát előrevinni. A csodálatos belső tulajdonságok megőrzése szemrevaló külsővel. Ez a cél, hogy utódainknak is megőrizzük ezt méltatlanul mellőzött kiváló pásztorkutyánkat a mudit.

Rövidszőrű magyar vizsla

Bár a magyar vizsla népszerűsége töretlen, és ismertsége a világban nőttön nő, mégis szükség van kiemelt nemzetközi védelmére és magyar voltának hangsúlyos elismertetésére. Néhány országban népszerűsége akkora, hogy már saját fajtaként kezelik és nem követve az itthoni irányítást és irányzatokat, ugyanazon a néven egyre inkább az eredetitől különböző fajtát tenyésztnek, mert az eltérő használat és tenyészcél lassan átalakítja a fajtát. Pl. Franciaországban, Nagy-Britanniában, az USA-ban aktív vizslás élet zajlik, de nem mindig a magyar elképzelések szerint.

Drótszőrű magyar vizsla

A fajta belföldi,- és külföldi elismertsége, sokrétű használhatósága, külső és belső értékmérő tulajdonságainak stabilitása ellenére a viszonylag kis populáció nagyságának növelése szükségessé tesz a fokozott védelem biztosítását. Ennek egyik meghatározó elem a Magyar Értéktárba kerülés, majd ezt követően a Hungarikummá nyilvánítás elérése.

A fajtára jellemző emberi közegbe illeszkedési képessége sokrétű használhatóságát teszi lehetővé. A fajta egyedei megtalálhatóak a katasztrófa, mentő,- vakvezető, társasági, terápiás kutyák soraiba. A legfőbb munkaterülete a vadászat. Minden vadászkutya, így a vadászat minden területén kimagasló eredményekre képes kiváló belső, öröklődő tulajdonságai okán. A vadászati kultúra szerves részét képezi a mai napig és az elkövetkezendőkben is.

Az apróvad vadászatokon etikai, állatvédelmi és gazdasági szerepe meghatározó. Nagyvad vadászatokon a sebzett vad felkutatásában jeleskedik. A vadásznak a vadászatokon nem eszköze, inkább társa. A családokban családtagként viselkedik, alkalmazkodik az idősekhez úgy mint a gyerekekhez is.

Megjelenésével, ragaszkodásával, magas fokú intelligenciájával, taníthatóságával és tanulni akarásával az emberi társadalomban méltó helye van. Kedvelt szereplő regényekben, filmekben, képzőművészetben és még számos területen.

A XXI. században fontos szerepe lehet az emberi kapcsolatok erősítésében az ismeretterjesztő tevékenység területén, a gyermeknevelésben az óvodás kortól kezdődően.

Nemzeti büszkeségünk a többi magyar kutyafajtaival együtt. Kevés nemzet mondhatja el magáról, hogy ősi, stabil és szemet gyönyörködtető kutyafajtái vannak. Megérdemlik e fajták a megbecsülésünket akár hagyomány tiszteletből, akár a hagyományok további megélésével, de nem utolsó sorban a jelen korban betöltendő nélkülözhetetlen jelenlétükkel.

A hungarikum cím elnyerése kötelezi a tenyésztőket, a szimpatizánsokat és a kutyákat munkában alkalmazókat a mindenkor elvárások megtartására a hagyományok tiszteletére és további életetésére.

A Magyarországi Drótszőrű Magyar vizsla Tenyésztők Egyesülete, mint államilag elismert tenyésztő szervezet mindent elkövet a fajta legmagasabb szinten történő tenyésztéséért és a fajtaival szembeni elvárások szakmai alapon való teljesítéséért. Ismeretterjesztő feladatokat lát el, a vadászati hagyományok további életben tartásával példát mutat vadászkutya fajta és munka bemutatok tartásával népszerűsítésével, versenyek és teljesítmény vizsgák szervezésével és lebonyolításával a fajta értékeinek bemutatásával.

A tenyésztők és a fajta iránt elkötelezettek nevében mindent megtesz a fajta nemesítése és értékeinek megőrzése, mind magasabb szintre emelése érdekében.

Erdélyi kopó

Hasonlóan a nyugat-európai folyamatokhoz, a mai magyar vadgazdálkodás egyik fő problémája a vaddisznó állomány kezelhető mértékre való szabályozása. Az erdélyi kopó képességei a fajtát kiválóan alkalmassá teszik a vaddisznóhajtásokon való eredményes munkára.

Magyarország híres az érmes nagyvad trófeák magas számáról. Ez az oka annak, hogy évente nagyszámú fizető vendégvadász érkezik hazánkba, mely mind a vadgazdálkodás, mind pedig a hazai gazdaság érdekeit szolgálja. A vendégvadászok igénylik a jól képzett vadászkutya munkáját a vaddisznóhajtásokon és az egyéni vadászatok során is gyakran szükségessé váló utánkeresésekhez egyaránt.

Fentiekből jól látszik, hogy a fajta mind a lövés előtti, mind pedig a lövés utáni munkában sok területen segítséget nyújt, mellyel a vadászat gazdasági és állatvédelmi szempontjainak is segít eleget tenni.

A fajta kultúrtörténeti jelentősége és a magyar vadászati kultúrában betöltött ma is aktuális szerepe miatt, helye van a nemzeti értéktárban. Történelmi múltja és nemzeti értéke miatt célunk a fajta Hungarikummá nyilvánítása.

Vadászati hasznosítása, hobbi célú tartása és tenyésztése Magyarország egész területére, valamint a Kárpát-medence nagy részére kiterjed. A széles földrajzi elterjedés megőrzése mindenképpen szükséges a fajta genetikai bázisának megőrzése, létszámának növelése érdekében.

Az általános bemutató részben és történeti áttekintésben megismert okokból a fajta megfelelő színvonalú fenntartását azonban több tényező is nehezíti. A legfőbb problémák az alábbiak:

- A kis populációméret miatt jelentős a genetikai állomány beszűkülésének és az ebből eredő leromlásnak a veszélye.
- A beszűkült genetikai állományt tovább veszélyezteti az idegen fajták bekeverése által okozott génvesztés, amely napjainkban elsősorban a romániai állományban jelen lévő probléma.
- Az egyedek származásának dokumentálása (törzskönyvbe vétele) elengedhetetlen, ennek hiánya súlyos tenyésztéstechnikai problémákat okoz, amely problémakör szintén a romániai állományra jellemző.
- A Kárpát-medence strukturális változásai, a vadászati szokások, jogszabályok megváltozása, egyéb vaddisznó-hajtó kutya fajták magyarországi szerepének térnyerése miatt, az erdélyi kopó vadászati alkalmazása méltánytalanul visszaszorult.

Tekintve, hogy a fent említett problémák igen nehézkessé teszik a fajta minőségi tenyésztését és a nemzetközi közönségnek történő bemutatását, nagyon fontos lenne, hogy fajtánk bekerüljön a nemzeti értéktárba, ezzel segítve azt, hogy méltó helyére kerüljön a vadászkutya fajták nemzetközi porondján. Továbbá, a fajta értéktárba történő felvétele és hungarikummá nyilvánítása segítené a fajtagondozó szervezet, a Magyarországi Erdélyi Kopó Klub fajtanépszerűsítő munkáját és a minőségi tenyésztéshez szükséges alapvető szabályok nemzetközi elfogadtatását is.

Magyar agár

Ez az ősi fajta, mint a magyar agarak, milyen csodálatosan tudnak alkalmazkodni a megváltozott körülményekhez és végzik, amit az őseik hajdanán: SZOLGÁLNI AZ EMBERT

A helyét megtalálja a magyar agár a jelen korunkban is. Egyedülálló és sokoldalú kutyák, méltán lehetünk büszkék rájuk és biztosak lehetünk benne, hogy a magyar agár jó hírét viszi szét szerte a világon.

- Szoros kapcsolat a gazdával, figyelő és óvja a családját.
- Gyermek szerető.
- Hosszú életű, egészséges fajta, sokáig fiatalos.
- Megbízható versenykutya és nem sérülékeny.
- Vadászszenvedélyük a coursigen és a versenypályán egyszerűen tesztelhető.
- Elegáns résztvevői a kiállításoknak.

A tenyésztők kitartó munkájuknak köszönhetően a magyar agár jövője látszólag biztosítva van. A jelen nemesítők azon dolgoznak, hogy megőrizték e csodálatos fajtának a temperamentumát, a nyúlózó hajlamát, a kitartó és sebes futását, a nemes küllemét és a kiegyensúlyozott viselkedését, amelyek ezen hosszú idő alatt kialakultak és kiküszöböljék azon idegen hatásokat, amelyek félreértelmezett érdekek mentén érték a fajtát.

Az országgyűlés 2004-ben a **MAGYAR AGARAT NEMZETI KINCCSÉ** nyilvánította. A magyar agár a nemzeti érzés és a büszkeség jelképe lett.

6. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája

(bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Komondor

Cikk:

- Amos Comenius: Janua linguae Latinae reserata aurea..., Kolozsvár, 1643.
- Anghy Csaba Geyza: A magyar pásztorkutyák, Természettudományi Közlöny 67.kötet, 1935. p.571.
- Brehm-Méhely: Az állatok világa Bpest, 1902. VoLII. p.156.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász vagy pásztorebek. A természet. 1915.03.01. p.55.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász vagy pásztorebek. A természet. 1915.03.15. p.68.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász vagy pásztorebek. A természet. 1915.04.15. p.92.
- Dorning: Régi irodalmi adatok a komondorról. Természettudományi Közlöny. Bpest. 1915. Pótfüzetek p.91.
- Dr. Katsányi Zsigmond: A komondor származásának rejtélye, a Kutya folyóirat 1974.
- Grossinger: Universa Historia Physica Regni Hungariae. I, 1793 p.274.
- Hanák Ker. János: Természetrjz. 1846. p.72.
- Ifj. Thóbiás Gyula: Tenyészünk komondort. A természet 1914.10.15. p.89.
- Kákonyi Péter: Astiagis Király históriája. 1544. Régi Magyar Költők Tára, 11, 1880, p.305.
- Kerpely Béla lovag: A magyar juhászebekről. A természet 1914.10.01. p.78.
- Komondorról (felelet). A természet. 1901.05.07. p.10.
- Lovassy Sándor: A magyar pásztorkutyák. 1919.
- Páriz Pápai: Dictionarium latino-hungaricum Lócse, 1708.
- Raitsits: A magyar eb. A természet. Bpest, 1916. Különlenyomat p.37.
- Raitsits: A magyar kutya. Bpest, 1924. p.32.
- Suk Dezső: A magyar juhászebekről, A természet 1914.08.05. p.44.
- Suk Dezső: Hozzászólás 'A magyar juhász vagy pásztorebek' cikkhez. A természet 1915.06.01. p.129.
- Turchányi Tihamér dr.: A régi magyarok és a kutya. A természet, 1920.10.01.15 p.194.

Könyv:

- Árkosi József: Magyar pásztorkutyák, Alexandra Kiadó, Pécs
- Árkosi József: Pásztorkutyák Magyarországon, Nagy és Társa Nyomda és Kiadó Kft. 2007.
- Bíró Andor (szerk.): Régi magyar kutyafajták, Mezőgazda Kiadó 2002.
- Buzády Tibor: Magyar kutyák. Budapest Nóra Kiadó
- Dr. W. MUT nyomán írta KENÉZ ZOLTÁN: A Komondor 1922. Túrkeve
- Dr.Sárány Pál, Dr.Ócsag Imre: Magyar kutyafajták, Mezőgazdasági Kiadó 1987.
- Evers Vilmosné Péntes Irén: Nemzeti kincsünk a magyar komondor (1984). Kézirat
- Monostori Károly: Ebtenyésztés (1909) Győr 2011.
- Udvardiné Lukács Ilona, Gibizer Tibor: Komondor, Kuvasz 1996.
- Udvardiné Lukács Ilona: Komondor, 2013.

Honlap, multimédiás forrás:

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Komondor>

<http://www.komondorklub.hu/>
<http://www.kutya-tar.hu/fajtak/komondor>

Kuvasz

Cikk:

- (Hanvay, 1885) 24. Kynophy (=Hanvay Zoltán): A komondor. Vadász Lap, Budapest, 6 (1885. dec. 15) 35:482-483. Országos Széchenyi Könyvtár, Budapest,. OSzK. H 1358)

Könyv:

- Földi János: Állatok országa 1801
- Pethe Ferenc: A Természet históriája és mesterség tudomány 1815
- Pák Dénes: Vadászattudomány 1829
- Dr. Raitsits Emil: „A Magyar Kutya” A magyar pásztor-és juhászkutyák származása, története, leírása, és tenyésztése könyvéből. Budapest 1924. /Centrum Kiadóvállalat Részvénytársaság/
- Györffy István: Alföldi népelet. Gondolat Könyvkiadó (Budapest) 1983
- Kováts Zsolt: Kutyaiskola, Gondolat kiadó Budapest, 1986.
- A Kutya Nevelése és Kiképzése, dr. Bíró Andor, Györi János, de Pott György. Mezőgazdasági Kiadó 1987

Honlap, multimédiás forrás:

- www.magyardokuvasz.hu

Puli

Cikk:

- Anghy Csaba Geyza: A magyar pásztorokutyák, Természettudományi Közöny 67.kötet, 1935. p.571.
- Brehm-Méhely: Az állatok világa Bpest, 1902. VoLII. p.156.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász vagy pásztorok. A természet. 1915.03.01. p.55.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász vagy pásztorok. A természet. 1915.03.15. p.68.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász vagy pásztorok. A természet. 1915.04.15. p.92.
- Anghi Csaba: A Magyar kutya fajtákról Budapest, A természet 1934
- Herman Ottó: A magyar ösfoglalások köréből, Budapest, 1899
- Herman Ottó: A magyar pásztorok nyelvkinccs. Budapest 1914.
- Kenéz Zoltán: a pásztorokember és nyájörző kutyája. A Természet Budapest, 1921
- Raitsits: A magyar eb. A természet. Bpest, 1916. Különlenyomat p.37.
- Raitsits: A magyar kutyak.. Bpest, 1924. p.32.
- Suk Dezső: A magyar juhászebekről, A természet 1914.08.05. p.44.
- Suk Dezső: Hozzászólás 'A magyar juhász vagy pásztorok' cikkhez. A természet 1915.06.01. p.129.
- Turchányi Tihamér dr.: A régi magyarok és a kutya. A természet, 1920.10.01.15
- Dr.Abonyi Lajos: A magyar kutya. A Természet 1938.
- Tari József : A puli használati értékei. Kutya. 2010
- Mészáros Mihály: A Puli. Kutya 2013

Könyv:

- Anghi Csaba Geyza: A magyar pásztorkutyák 1936
- Dr. Ócsag Imre A Puli. Mezőgazdasági könyvkiadó 1962.
- Bíró Andor (szerk.): Régi magyar kutyafajták, Mezőgazda Kiadó 2002.
- Buzády Tibor: Magyar kutyák. Budapest Nóra Kiadó
- Dr.Sárány Pál, Dr.Ócsag Imre: Magyar kutyafajták, Mezőgazdasági Kiadó 1987.
- Monostori Károly: Ebtenyésztés (1909) Győr 2011.
- Arany Csaba: A puli története. Mezőgazdasági könyvkiadó 1998
- Arany Csaba: A puli tartása, tenyésztése, kiképzése. Magánkiadás 2006
- Mészáros-Langer-Szabó: Puli-pumi-Mudi Kutyatár 1996
- Mészáros-Langer-Szabó: puli-Pumi-Mudi Kutyatár 2013

Honlap, multimédiás forrás:

<http://www.puli.hu/>

<http://www.kutya-tar.hu/fajtak/puli>

Pumi

Könyv:

- A magyar szépirodalom legnépszerűbb regényei közt található Fekete István: Bogáncs című regénye is, mely 1957-ben jelent meg, és azóta számtalan kiadást megélt. A regény egy pumiról szól – ez is hozzájárult a fajta népszerűsítéséhez és megismeréséhez nem csak hazánkban, de a világ számos országában

Honlap, multimédiás forrás:

- A Magyar Kutya /MTV adás:
http://www.youtube.com/watch?v=I4U1atleRVs&list=FL-8QaPK_HPF00leNwWA6A&index=5
- Érték/mentés másként HírTV : <http://www.youtube.com/watch?v=aDjo7fMNvGg>
- Pumi / EbugattaTV: <http://www.youtube.com/watch?v=YBcaUSH2eTw>

Mudi

- Lónyay Géza: A puli. (Zoológiai Lapok.1901. p: 228)
- Méhely Lajos szerk.- Brehm Alfréd: Az állatok világa. Légrády k., Budapest, 1902. Emlősök. Második kötet. p:154-159, 164
- Felsőbüki Nagy István: A magyar pásztorebek kérdéséhez. (Állattenyésztési és tejgazdasági lapok, Budapest, 1905. p:403-404.
- Monostory Károly: A magyar ör-ebek kérdéséhez. (Állattenyésztési és tejgazdasági lapok, Budapest, 1905. p:389-390-391. 3 képpel.
- Félix Endre: A puli és a pumi. -- A kutya, Budapest, 1924. p:9
- Raitsits Emil: Kutyatenyésztés, Budapest, 2(1931) p:166.
- Anghi Csaba Geyza: A magyar kutyafajtákról. – (A természet, Budapest, 1935.)
- Anghi Csaba Geyza: A magyar pásztorkutyák terminológiája, jellegleírása és standardja.- (Debreceni Szemle, Debrecen, 1935. Vol.I. ?)
- Okányi-Schwarz József: Nincs mudi. – (A kutya, 1935/11:1.)

- Anghi Csaba Geyza: Az ötödik magyar pásztorkutyafajta "a magyar hajtókutya". (A Rendőrkutya, 1935. 8-9. ?)
- Fényes Dezső: A hajtókutya. – (A Rendőrkutya, Budapest, 1936/2.)
- Anghi Csaba Geyza: A mudi, vagy pásztorhajtókutya. (Canis övilis Fényesi, Anghi, 1936). In: Anghi: A magyar pásztorkutyák és a külföldi rokonfajták. Budapest, 1936. (23 cm, 283 p.) p:109-119.
- Dr.Fényes Dezső: A hajtókutya. (A Természet, Budapest, 1938. aug. p:192-193.)
- Balássy, Z.: A magyar kutyákról. A kutya. A MEOE időszaki tájékoztatója. Budapest, 1961. p:15-17. Kiadvány.
- Balássy Z. szerk.: A magyar kutyafajták standardjei. – A Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete kiadványa, Budapest, 1963. 20 cm, 51 p.
- Balássy, Z.: Az ötödik magyar pásztorkutya fajta: a mudi. A kutya, Budapest, 32(1969)9:24-25 + 32(1969)10:4-5.
- Balássy, Z.: A mudiról szóló cikkünk visszhangja. A kutya, Budapest, 33(1970)2:14.
- Balássy, Z.: A magyar kutyákról. A kutya. A MEOE időszaki tájékoztatója. Budapest, 1961. p:15-17. Kiadvány.
- Balássy Z. szerk.: A magyar kutyafajták standardjei. – A Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesülete kiadványa, Budapest, 1963. 20 cm, 51 p.
- Balássy, Z.: Az ötödik magyar pásztorkutya fajta: a mudi. A kutya, Budapest, 32(1969)9:24-25 + 32(1969)10:4-5.
- Balássy, Z.: A mudiról szóló cikkünk visszhangja. A kutya, Budapest, 33(1970)2:14.
- Balássy, Z.: Der Mudi. Die fünfte ungarische Hirtenhunderasse. – Klub-Zeitung des Klubs für Ungarische Hirtenhunde e.V. Nummer 364. März/April 2008. p:30.-36.

Erdélyi kopó

Cikk:

- Újfalvi Sándor: Az erdélyi régibb és közelebbi vadászatok és vadak, 1854
- Vadász és Versenylap
 - Havas Sándor: Vidravadászat, kedd, martius 30. 9. Sz. második évfolyam 1858
 - Kazinczy Ferenc: Pályám emlékezete, csütörtök, martius 31. 9. Sz. 3. évfolyam 1859
 - 1876
 - 1877
 - Kopózás vaddisznóra és medvére a sárosi erdőkben 1879
 - 1905 január 1.
- Kövály László: A milleneum századában Erdélyben kihalt főúri családok s visszaemlékezés végső sarjai szereplésére. 1901
- Czynk Ede: Az erdélyi kopó. Waldmannsheil! 1901
- Juran Vidor: Kopójellem 1903
- Szabó Kálmán: Vadkan a kopók előtt, Nimród II.évf. 6.sz. (1914. február 20.)
- Gróf Erdődy Rudolf: Erdélyi kopó, A vadászkutya II.évf. 4.sz. (1941. április 15.)
- Vértessy Iván ny.ezredes: A magyar kopó, A vadászkutya III.évf. 9.sz. (1942. szeptember 15.)
- Vadászati útmutató, 1941-42 176-189 p.
- Vadászújság, 1942. október 5.
- Csoóri Sándor: Forgácsok a földön <http://www.hhrf.org/mk/807mk/807mk13.htm>
- Dr. Sárkány Pál – Dr. Ócsag Imre: Magyar kutyafajták. Mezőgazdasági kiadó 1987

- Öshonos magyar vadászkutyák Füzesiné – Borkuti – Dr. Csomó – dr. Gönczi, Azimex kiadó 1996
- Kiss Boglárka: Erdélyi kopó fajtabemutató, A vadászkutya 2007/3
- Kiss Boglárka, Kovács Ágnes, Tatai Sándor: Az erdélyi kopó munkája, A vadászkutya 2007/3
- Eifert Anna: Politikai üldözöttből univerzális társ 2011. május 13., www.kutya.hu
- Arany Csaba: Erdélyi kopó 2011. június 12. www.kutya.hu
- Tóth Zsigmond: Kopók hajdanán 2011 www.kutya.hu
- Eifert Anna: Kincs, ami nincs, 2013. március 01. www.kutya.hu
- Békeffy Tiborc: Szubjektív gondolatok... 2013. május 25 www.kutya.hu
- Márok Tamás: A vad szemszögéből, Nimród 2014/5.
- Pomázi Ágoston: Nemzeti kincsünk az erdélyi kopó, Somogyi vadászok hírlevele, 2014 II.

Könyv:

- Sárkány Pál (szerk): A kutya tenyésztése tartása, kiképzése 1975, IV. kiadás
- Szemelvények az erdélyi kopóról, Magyarországi Erdélyi Kopó Klub, 2013

Honlap, multimédiás forrás:

- Magyarországi Erdélyi Kopó Klub: www.erdelyikopo.net
- A tenyésztők honlapjainak címei a klub honlapján megtalálhatók.

Rövid szőrű magyar vizsla

Cikk:

- Alsódraskóczi Morvay Lóránd: Sárga magyar-vizsla (Nyílt levél a szerkesztőhöz), Nimród, 1918. március 20. p. 128-129.
- Popovich Gyula főhadnagy: Az én sárga magyar vizslám, Nimród, 1918.június 20. p. 269-270.
- Dr. Polgár Kálmán: A magyarvizsla megmentésének története
 1. rész - Nimród Vadászújság 'Vadászeb' rovata, 1934.május 1. p.201-204.
 2. rész - 1934. május 10. p.220- 221.
 3. rész - 1934. május 20. p. 235-238.
 4. rész - 1934. június 1. p. 252-253.

Könyv:

- Bába Károly: A magyarvizsla (eredeti: 1928) Bába és Társa, 2001. hasonmás kiadás
- Sárkány Pál(szerk): A kutya tenyésztése tartása, kiképzése 1975, IV. kiadás
- Kolossy Gábor: Betyár, a magyar vizsla (Vadászati Útmutató, 1942)
- Füzesiné-Borkúti-Csomó-Gönczi: Öshonos magyar vadászkutyák (Azimex, 1996)
- Mészáros Mihály-Farkasházi Miklós: Fergeteges örökségünk: a magyar kutyafajták (2003)
- Füzesiné Szegvári Zsuzsa: A magyar vizsla (Elektra Kiadóház, 2004)

Drótszörű magyar vizsla

Cikk:

- NIMRÓD 1941 dec. 20. Dr. Thuróczy Tibor „Összehasonlítás”
- VADÁSZKUTYA 1942. Az OVC MV. Szakosztály ülése. Jegyzőkönyv: Vasas József indítványa a Dszmv. Kitenyésztésére.
- NIMRÓD 1942. Puntigán Jenő közlése a sárga drótszörűekről
- VADÁSZKUTYA 1943. Molnár Gyula, A „drótszörű” magyar vizsla
- NIMRÓD 1943. Vimmer Lajos „Drótszörű” magyar vizsla
- NIMRÓD 1943 ápr.10. Gresznáryk László Drótszörű magyar vizsla
- NIMRÓD 1943 máj.1. Dr. Thuróczy Tibor A sárga drótszörű
- NIMRÓD 1943 máj.10. Dr. Forti János A drótszörű magyar vizsla
- VADÁSZKUTYA 1943 aug. 15. Félix Endre „A drótszörű magyar vizsla „
- A VADÁSZKUTYA 2007/1 Pomázi Ágoston A drótszörű magyar vizsla
- A VADÁSZKUTYA 2007/1 Pomázi Ágoston A drsz. magyar vizsla fontosabb belső értékmérői
- A drótszörű magyar vizsla Novetzki Katalin A drsz. magyar vizsla munkája a Vadgazdálkodásban, vadászatban

Könyv:

- Őshonos magyar vadászkutyák Füzesiné – Borkúti – Csomós – Gönczi (Azimex 1996)
- Fergeteges örökségünk: A magyar kutyafajták Mészáros M – Farkasházi M (2003)
- A drótszörű magyar vizsla Novetzki K – Pomázi Á. Mikropress Kft (2013)
- Nemzeti kincsünk a magyar vizsla Pomázi Ágoston Érdi Rózsa nyomda (2006)
- A magyar vizslákról századunk első felében Tumay Jánosné (1941 – 1944. „46 cikk a drsz. magyar vizsláról”)

DVD: II. Vasas József emlékverseney

Magyar agár

Könyv:

- Pálincás Sámuel: „Agarászatról” (1832)
- Retsky András: „Néhány szó az agarak futásáról” (1851)
- Csanády Jenő: „Agarászat” (1900)
- Sz.K.:Vadászat agárral
- Dr. Jakkel Tamás: A magyar agár (kézirat)
- Magyar agár Évkönyv 2004.
- Szanka Judit: Az agarak nagy családja 2011. október www.kutya.hu
- Miklós Levente: Az agarak nagy családja 2011. október www.kutya.hu
- Juhász Csilla: Az agarak nagy családja 2011. október www.kutya.hu
- Dr. Jakkel Tamás: A magyar agár (kézirat)

7. *A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:*

Az államilag elismert tenyésztő szervezetek honlapjai:

- Hungária Komondor Klub: <http://www.komondorklub.hu/>
- Magyar Kuvasz Fajtagondozó Egyesület: <http://www.magarkuvasz.hu/>
- Hungária Puli Klub: www.puli.hu
- Magyar Pumi Klub: www.pumiklub.eu.
- Magyarországi Erdélyi Kopó Klub: www.erdelyikopo.net
- Magyar Vizsla Klub Egyesület: <http://magyarvizslaklub.hu/>
- Magyarországi Drótszörű Magyar vizsla Tenyésztők Egyesülete: www.drotszorumagyarvizsla.hu
- Magyar Ír FarkasAgár Egyesület: <http://iwclub.hu/>
- Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületeinek Szövetsége: <http://kennelclub.hu/>

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

Komondor

Kuvasz

Erőteljes, szikár, jó csontozatú kuvasz szuka.

Fajta és nemi jelleget kiválóan mutató kuvasz kan

Puli

Fehér színváltozat

Fekete színváltozat

Szürke színváltozat

Maszkos fakó színváltozat

Pumi

Fekete színváltozat

Fehér színváltozat

Szürke színváltozat

Fakó színváltozat

Mudi

Fehér színváltozat

Fekete színváltozat

Hamvas színváltozat

Fakó színváltozat

Cifra színváltozat

Barna cifra színváltozat

Hamvas cifra színváltozat

Hamvas-barna színváltozat

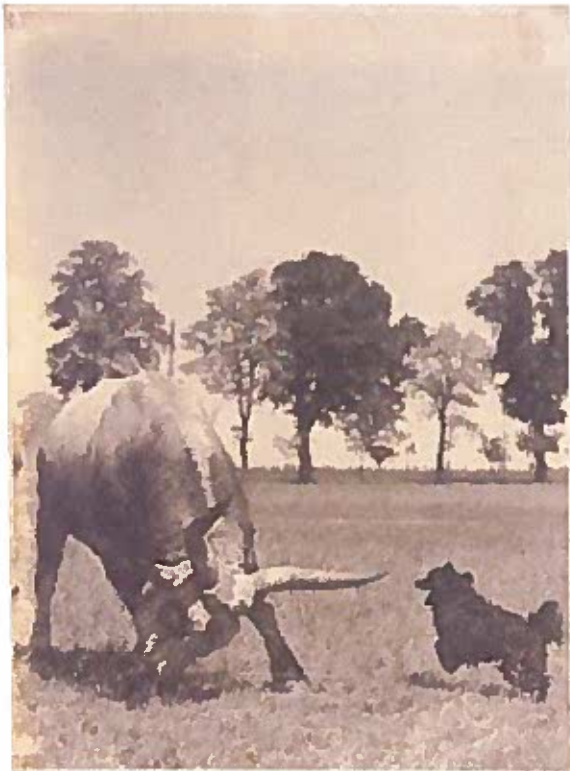

Barna színváltozat

Régi képek

Figyelő, élénk vérmelegletű mudi
(Hudetz József felvételei)

57. sz. kép. Fényes Dezső kan pásztor-hajtókutyája.

A «Buzsi (Szécsény)» nevű mudi-szuka (cifra).

A «Lajló (Buzsi)» nevű mudi-szuka; apja «Fényes (Nyitjes)»,
anyja «Buzsi (Szécsény)».

Erdélyi Kopó

© Sculdes kennel Herr Rudolf Uhl in Hornmannstadt mit seinen Bracken »Tambur« und »Pardi«.
Nagyszebeni kopók a *Waidmannsheil* című vadászlapból 1901

1960-ból származó felvétel

2000-es évek kopója

Standard erdélyi kopó

Egy füzér erdélyi kopó egy disznóhajtáson napjainkban

Három színű változat

Sikeres medve utánkeresés - Erdély

Rövidszőrű magyar vizsla

Régi magyar vizslák képei:

1918 körül

1920-1930 körül

(Rajtala Emil felvétele.) Utánerővel illes.
Champion Rip II, M. V. T. 70. Mesterházy Nagy László dr.
I. díjaz magyarvizsla kanja nyerte el a V. Hubertus
J. M. Vadászati Védőegylet, Magyogh Gyula szobrász-
művész alkotta, művészi domborművét.

1930-as évek

1940-es évek

mára az az állat, amely a legmagasabb szintű munkát végezteti. Az állat a világ minden részén megtalálható, és a legfontosabb feladatát az állatok elleni védekezésnek látja. Az állat a legmagasabb szintű munkát végezteti, és a legfontosabb feladatát az állatok elleni védekezésnek látja.

Az állat a legmagasabb szintű munkát végezteti, és a legfontosabb feladatát az állatok elleni védekezésnek látja. Az állat a legmagasabb szintű munkát végezteti, és a legfontosabb feladatát az állatok elleni védekezésnek látja.

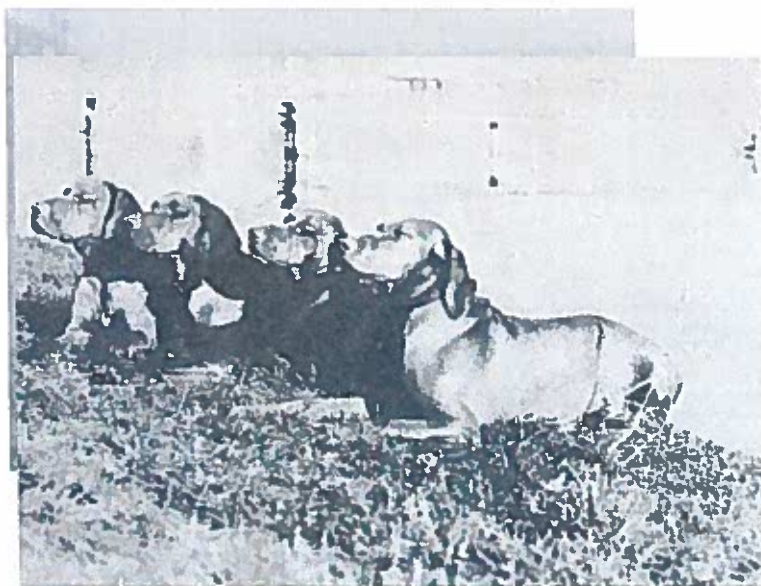
Az állat a legmagasabb szintű munkát végezteti, és a legfontosabb feladatát az állatok elleni védekezésnek látja. Az állat a legmagasabb szintű munkát végezteti, és a legfontosabb feladatát az állatok elleni védekezésnek látja.

Az állat a legmagasabb szintű munkát végezteti, és a legfontosabb feladatát az állatok elleni védekezésnek látja. Az állat a legmagasabb szintű munkát végezteti, és a legfontosabb feladatát az állatok elleni védekezésnek látja.

1950-1960-as évek

1970-es évek

1980-as évek

Drótszórú magyar vizsla

Magyar agár

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

A beadványhoz csatolva találhatóak

Dokumentumok:

Komondor

- Hanák Ker. János: Természetráajz. 1846. p.72.
- A komondorról (Felelet). A természet. 1901.05.07. p.10.
- Suk Dezső: A magyar juhászebekről. A természet. 1914.08.05. p.44.
- Suk Dezső: Hozzászólás „A magyar juhász vagy pásztorebek” című cikkhez. A természet. 1915.06.01. p.129.
- Kerpely Béla lovag: A magyar juhászebekről. A természet. 1914.09.15. p.66.
- Kerpely Béla lovag: A magyar juhászebekről. A természet. 1914.10.01. p.78.
- Ifj. Thóbiás Gyula: Tenyészünk komondort. A természet. 1914.10.15. p.89.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász, vagy pásztorebek! A természet. 1915.03.01. p.55.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász, vagy pásztorebek! A természet. 1915.03.15. p.68.
- Buzzi Géza Félix: A magyar juhász, vagy pásztorebek! A természet. 1915.04.15. p.92.
- „Luchyf”: A magyar juhászebek kiállítási szempontból. A természet. 1915.07.01. p.152.
- „Luchyf”: A magyar juhászebek kiállítási szempontból. A természet. 1915.08.01. p.177.
- Buzzi Géza Félix: „Luchyf” és a magyar juhász- és pásztorebek. A természet. 1915.11.15. p.263.
- Buzzi Géza Félix: „Luchyf” és a magyar juhász- és pásztorebek. A természet. 1915.12.01. p.272.
- Buzzi Géza Félix: „Luchyf” és a magyar juhász- és pásztorebek. A természet. 1915.12.15 p.285.

Kuvasz

- (Hanvay, 1885). 24. Kynophyl (= Hanvay Zoltán): A komondor. Vadász Lap, Budapest, 6 (1885 dec.15) 35:482-483. Országos Széchényi Könyvtár, Budapest, OSzK. H. 1358) Balássy Kynológiai archívum.: No. 24 /A kuvasz korabeli standard leírása komondor néven/
- Balássy Zoltán: Kynológiai irodalomgyűjtemény. A magyar pásztorkutyák.

Puli

- Raitsits: A magyar eb. A természet. Bpest, 1916. Különlennyomat
- Anghi Csaba Geyza A magyar pásztorkutyák könyv 1936. p.79-83.

Mudi

- Anghi Csaba Geyza: A mudi, vagy pásztorhajtókutya. (Canis övilis Fényesi, Anghi, 1936). In: Anghi: A magyar pásztorokutyák és a külföldi rokonfajták. Budapest, 1936. (23 cm, 283 p.) p:109-119.
- Dr. Kovács András: A mudi fajtaleírása 1902-ből. A kutya 1970-es évek

Erdélyi kopó

- Czynk Ede: Az erdélyi kopó. Waldmannsheil! 1901 (eredeti cikk és magyar fordítása)

Rövid szőrű magyar vizsla

- Alsódraskóczi Morvay Lóránd: Sárga magyar-vizsla (Nyílt levél a szerkesztőhöz), Nimród, 1918. március 20. p. 128-129.
- Popovich Gyula főhadnagy: Az én sárga magyar vizslám, Nimród, 1918.június 20. p. 269-270.
- Dr. Polgár Kálmán: A magyarvizsla megmentésének története
 1. rész - Nimród Vadászújság 'Vadászeb' rovata, 1934.május 1. p.201-204.
 2. rész - 1934. május 10. p.220- 221.
 3. rész - 1934. május 20. p. 235-238.
 4. rész - 1934. június 1. p. 252-253.
- Kende Mihály (Budapest): A vizsla tenyésztésének újbóli felújítása a II. világháború után
- Az első javaslatok a magyar vizsla standardjára
 - o Morvay Lóránd (1918)
 - o Potoczky Dezső (1918)
 - o Blaskovich György (1918)

Támogató és ajánlólevelek:

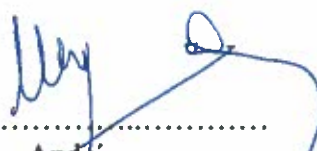
Az alábbi szervezetek támogató levele az egyes fajták Hungarikumok Gyűjteményébe történő felvételéhez:

- Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületeinek Szövetsége
- Hungária Komondor Klub
- Magyar Kuvasz Fajtagondozó Egyesület
- Magyar Puli Klub
- Magyar Pumi Klub
- Magyarországi Erdélyi Kopó Klub
- Magyar Vizsla Klub Egyesület
- Magyarországi Drótszőrű Magyar vizsla Tenyésztők Egyesülete
- Magyar Ír FarkasAgár Egyesület

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

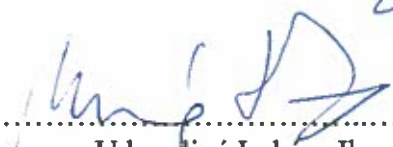
A javaslatához csatolt fényképek, fotók, archív képek, másolatok egy része saját, vagy egyesületünk tagjainak tulajdonát képezi, illetve gyűjteményének része, másik része szerzői jog által nem védett, nyilvános könyvtárakban, múzeumokban fellelhető, felhasználásukhoz a beadvány benyújtóját ezúton felhatalmazzuk.

Hozzájárulunk a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény, illetve a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról szóló 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelet szerinti felhasználásukhoz.

Korózs András

Magyar Ebtenyésztők Országos Egyesületeinek Szövetsége elnöke

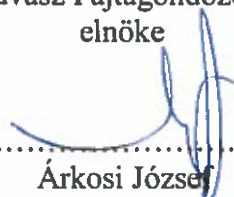
Udvardiné Lukács Ilona
Hungária Komondor Klub elnöke

Pischoff Ferenc
Magyar Kuvasz Fajtagondozó Egyesület
elnöke

Szabóné Iványi Katalin
Hungária Puli Klub elnöke

Árkosi József
Magyar Pumi Klub elnöke

Pelczéder Tibor
Magyarországi Erdélyi Kopó Klub elnöke

Glavaticy Gábor
Magyar Vizsla Klub Egyesület elnöke

Magyar Vizsla Klub
Közhasznú Egyesület 1.
2336 Dunavarsány, Petöfi u. 5.
főszerkesztő 18396711-1-13

Noveckzi Katalin
Magyarországi Drótszőrű Magyar vizsla
Tenyésztők Egyesülete elnöke

Juhász Csilla
Magyar Ír Farkas Agár Egyesület elnöke

